« Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος »

ΕΤΟΣ Β'. ΣΜΥΡΝΗ, τῇ 30 Νοεμβρίου 1859. Ἀριθ. 22.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΕΜΕΡΣΩΝΟΣ.

(Συνέχεια).

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ πατριωτισμοῦ αὐτῶν εἶναι ἐπίσης ἀξιοπερίεργος. Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐννοοῦσι τὸν πατριωτισμὸν κατὰ τὴν κοινὴν σημασίαν αὐτοῦ· ἡ πατρὶς παρὰ Γάλλοις σημαίνει τὸ ἔδαφος αὐτὸ, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπάγουσι τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων. Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως τοῦ Γάλλου χωρ'κοῦ εἶναι πλέον ἢ ἔρως, εἶναι λατρεία· Ἂν ἅπαντες οἱ κάτοικοι Γαλλικοῦ χωρίου ἤθελον ἐκ θαύματος μετατοπισθῆ μακρὰν τῆς πατρίδος των, ἤθελον ἀπομαρανθῆ ὑπὸ ἀνίας, καὶ τοι συνηνωμένοι καὶ ὁμιλοῦντες τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Ἄγγλου εἶναι πάντη διάφορος· ὁ Ἄγγλος δὲν ἀγαπᾷ τὴν πάτριον γῆν εἰμὴ καθ'ὅσον ὠφελεῖται ὑπ' αὐτῆς· δὲν τὴν θεωρεῖ ἄλλως ἢ ὡς μέσον πλουτισμοῦ καὶ δραστηριότητος, κατέχων αὐτὴν φεουδαϊκῶς καὶ ὡσανεὶ δικαιώματι κατακτήσεως. Τὸ πάτριον ἔδαφος οὐδεμίαν ἐμπνέει αὐτῷ δυσειδαιμονίαν. (*) Ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἄγγλων συνίσταται εἰς τὴν περὶ καταγωγῆς πρόληψιν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνέχει τοὺς Ἄγγλους δὲν εἶναι ἡ γῆ ἀλλὰ τὸ γένος αὐτῶν. Ἡ πατρὶς αὐτῶν δὲν ἔχει ὅρια, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ εὐκολία μεθ' ἧς μεταναστεύουσιν οἱ Ἄγγλοι πάσης τάξεως. Τοιοῦτος λαὸς δὲν ἤθελέ ποτε παραδεχθῆ ὡς σύμβολον τῆς δεσποτείας αὐτοῦ τὸ ἀκίνητον Καπιτώλιον. Νομίζει τις κατὰ πρῶτον ὅτι τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς ὁμογενείας ὤφειλε νὰ ἦναι ἀσθενέστερον τῆς πρὸς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος ἀγάπης· καὶ ὅμως δὲν ἔχει οὕτως. Ἡ τῆς καταγωγῆς ὑπερηφάνεια συνδέει τοὺς Ἄγγλους πάσης τάξεως διά τινος εἴδους μυστικῆς φραγκμασονίας, ἥτις φαίνεται στενωτάτη καὶ ἰσχυρά! Συνυποστηρίζονται ἀμοιβαίως καὶ εἰς τὰ μεγάλα καὶ εἰς τὰ μικρὰ πράγματα μετὰ τραχύτητος, ἥτις μετέχει τῆς ἀδικίας καὶ τῆς βίας. Πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις αὐτῶν καταφαίνεται ὁ ἰσχυρὸς οὗτος δεσμὸς ὑπὸ μορφὴν ἥτις ἐμπνέει ἀγανάκτησιν. Δὲν οἰκτείρουσι ποσῶς τοὺς ξένους διὰ τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν περὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἐθίμων, καὶ οὐδεμίαν δεικνύουσι δικαιοσύνην πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν· νομίζει τις ὅτι ὁ ξένος εἶναι ἐκτὸς τῆς προστασίας τοῦ Ἀγγλικοῦ νόμου. Ὁ δὲ πατριωτισμὸς οὗτος ὁ ὑλικός τε καὶ ἠθικός· ἐνταυτῷ ἰδιάζει εἰς ὅλα τὰ Γερμανικὰ φῦλα. Ἡ πατρὶς αὕτη ἥτις κυκλοφορεῖ διὰ τῶν φλεβῶν ἐν τῷ αἵματι εἶναι ἡ μόνη πατρὶς αὐτῶν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ περὶ γένους ὑπερηφάνεια τῶν Ἄγγλων ὑπερβαίνει τὴν ὑπερηφάνειαν παντὸς ἄλλου λαοῦ.

Ἂς εἴπωμεν δὲ περὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τούτου ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια τῶν Ἄγγλων εἰς τοὺς εὖ φρονοῦντας δὲν εἶναι ὀλιγώτε-

(*) Σ. τοῦ Σ. Νομίζομεν ὅτι κατὰ τοῦτο ὑπερβολῇ χρῆται ὁ γράφων, διότι οἱ Ἄγγλοι λέγουσι· « Home sweet home there is no place like home· » δηλαδή· « Πατρί, γλυκεῖα πατρίς, οὐδεμία γῆ ὁμοία τῇ πατριδι. »

ρον ἀνυπόφορος τῆς τῶν Γάλλων. Ἐὰν ὁ Γαλλικὸς πατριωτισμὸς ἐρεθίζῃ τὰ νεῦρά σου, ὁ Ἀγγλικὸς σὲ ζαλίζει μὲ σφοδρὰν κεφαλαλγίαν. Ὁ τρόπος δι' οὗ ὁ λαὸς οὗτος ἐκφράζει τὴν ἐθνικὴν αὐταρέσκειαν αὐτοῦ φέρει ἐν ἑαυτῷ οὐ σμικρὰν δόσιν σχολαστικότητος. Ἡ κενοδοξία τοῦ Γάλλου σχεδὸν πάντοτε ἀναφαίνεται εἰς τὴν παρελθοῦσαν ἱστορίαν του· οὗτος τοὐλάχιστον σὲ παρηγορεῖ λέγων πᾶν ὅ,τι δύναται κακὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος του· ἀρχίζει νὰ συκοφαντῇ χωρὶς νὰ τὸν παρακαλέσῃ τις τοὺς συμπολίτας καὶ τὴν κυβέρνησίν του. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος δέν σοι κάμνει τὴν χάριν ταύτην. Πρέπει νὰ καταπίνῃς τοὺς ἐπαίνους *τοῦ γιγαντώδους ἐμπορίου μας, τοῦ κραταιοῦ ναυτικοῦ μας, καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἐμπορικῆς ὑπολήψεώς μας!* Ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἡ Ἀγγλία ψάλλει διθύραμβον ἑαυτῇ. « Εἴμεθα μέγα ἔθνος » εἶναι ἡ ἀναγκαία ἐπῳδὴ τῶν ἐφημεριδογράφων καὶ ῥητόρων αὐτῆς. Ὁ πατριωτισμὸς οὗτος δικαίῳ τῷ λόγῳ ἠδύνατο νὰ θεωρῆται ἐνίοτε ὡς ὕβρις, ἂν δὲν ἐξεφράζετο μετ' ἀφελείας ἥτις σὲ ἀφοπλίζει. Ὁ Ἐμερσὼν διηγεῖται περὶ τούτου ὅτι κυρία τις διαπλέουσα τὸν ποταμὸν Ῥῆνον, καὶ ἀκούουσα Γερμανόν τινα νὰ ὀνομάζῃ ξένους τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ ἀνεφώνησεν· « Ὄχι, δὲν εἴμεθα ξένοι, εἴμεθα Ἄγγλοι, ὑμεῖς εἶσθε ξένοι. » Βεβαίως ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουσι τὰς ἐθνικὰς ἀνοησίας των, μόνη δὲ ἡ Ῥωσσία καί τοι κατακτητικὴ ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν· ἀλλ' ἀφ' ὅτου κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἑνὸς τῶν ὑπουργῶν αὐτῆς ἤρχισε νὰ *συναισθάνηται* (elle se recueille) εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις ὁποῖα ἀποτελέσματα θέλουν ἔχει αἱ σκέψεις της.

« Δὲν εἴμεθα ξένοι, εἴμεθα Ἄγγλοι. » Ὁ λόγος τῆς Ἀγγλίδος ταύτης δύναται νὰ μᾶς κάμῃ νὰ γελάσωμεν· καὶ ὅμως ὅσον γελοῖος καὶ ἂν ᾖ ἐκφράζει ἀλήθειαν. Οἱ Ἄγγλοι εἶναι κοσμοπολῖται. Χάρις εἰς τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα τοῦ πατριωτισμοῦ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον ἐξηγήσαμεν, οἱ Ἄγγλοι δὲν ἔχουσιν ἄλλην πατρίδα εἰμὴ τὴν ταυτότητα τῆς καταγωγῆς. Ὁ Σουεδεμβόργος ἐφρόνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος σύγκειται ἐκ μικρῶν ἀνθρώπων· παραπλησίως δὲ ἕκαστος Ἄγγλος ἀποτελεῖ μικρὰν Ἀγγλίαν· φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν νῆσόν του ὁλόκληρον μετὰ τῶν προλήψεων, ἠθῶν καὶ θεσμῶν αὐτῆς. Ὁ ἱεραπόστολος πωλεῖ πανταλόνια καὶ ὑφάσματα εἰς τοὺς ἀγρίους· ὁ δὲ ἔμπορος διανέμει καὶ αὐτὸς τὰς θείας Γραφὰς καὶ διδάσκει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Γάλλος ὅμως ἐκτὸς τῆς πατρίδος του εὑρισκόμενος οὐδὲν ἄλλο παριστᾷ εἰμὴ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς κλίσεις του· ὁ δὲ Ἄγγλος ἀντιπροσωπεύει γένος ὁλόκληρον. Δὲν ἀφομοιοῦται πρὸς τοὺς ἄλλους λαούς, ἀλλ' ἐπιβάλλει ἑαυτὸν εἰς αὐτούς.

Φύσει κατακτητικοὶ καὶ δεσποτικοὶ πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἐκτὸς αὐτῶν τοὐλάχιστον δὲν κρύπτουσι τοῦτο, ἀλλ' ὁμολογοῦσιν αὐτὸ μὲ πρόσωπον ἀποκεκαλυμμένον. Ἡ μεγάλη αὐτῶν ἀρετὴ εἶναι ἡ φιλαλήθεια, τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐκεῖνο χαρακτηριστικὸν τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Γερμανίας. Μὲ ταύτην δὲ τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας συνενοῦται αἴσθημά τι πρακτικόν, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι τὸ τῆς ὀντότητος (réalité). Ὁ Ἄγγλος δὲν ἠξεύρει νὰ ψεύδηται κατ' οὐδένα τρόπον, οὔτε ἐκ φιλαυτίας, οὔτε ἐκ φαντασίας, οὔτε διὰ σκοπὸν πολιτικόν. Τὰ νότια ἔθνη τῆς Εὐρώπης κατέστησαν τὸ ψεῦδος ποιητικὴν ἕξιν· ψεύδονται ἀστεϊζόμενοι, ψεύδονται διὰ νὰ βοηθήσωσι τὴν φαντασίαν των, ψεύδονται πρὸς τέρψιν τῆς συναναστροφῆς, καὶ μεθύσκονται εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν ψεύδη. Ψεύδεται δὲ καὶ ὁ Γάλλος τὸ πολὺ ὑπὸ ἀβρότητος ἐνίοτε ὑπὸ φυσικῆς καλοκἀγαθίας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ πνεύματος ἀντιλογίας. Ὁ Ἄγγλος ὅμως δὲν ψεύδεται οὔτε ἐπιτιθέμενος οὔτε ἀμυνόμενος, καὶ ἡ σιωπὴ εἶναι ἡ μόνη μέθοδος αὐτοῦ τοῦ νὰ κρύπτῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅταν πειραθῇ νὰ εἴπῃ ψεῦδος, τὸ κάμνει τοσοῦτον ἀδεξίως, ὥστε δεικνύει ὅτι τὸ ψεῦδος εἶναι ὅπλον τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρει νὰ μεταχειρίζηται. Δύναται νὰ ἦναι ὠμὸς, ἄδικος καὶ φίλαυτος, ἀλλ' εἰς τὰς κακίας αὐτοῦ δὲν περιέχεται οὐδ' ἡ ἐλαχίστη σκιὰ ἀπάτης. « Ὁ Ἄγγλος, » λέγει ἄριστα ὁ Ἐμερσὼν, « δὲν εἶναι ἐκ τοῦ ξύλου ἐκείνου ἐξ οὗ κατασκευάζεται ὁ πολιτικὸς δολοφόνος, ὁ ἱεροξεταστὴς, ὁ συνωμότης, τὰ μέλη τῶν μυστικῶν ἑταιριῶν, ἅτινά εἰσιν ἀξιέραστα ἐπιτηδεύματα τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ἀπαιτοῦντα ἕξεις καταχθονίου προσποιήσεως καὶ περιφρόνησιν τῆς ἀληθείας· — Ἐὰν πρόκηται νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ ἀγροικίας καὶ ψεύδους, προτιμᾷ τὴν εἰλικρίνειαν μετὰ τῆς ἀγροικίας. Ἡ εἰλικρίνεια αὐτοῦ καταντᾷ ἐνίοτε προσβλητικὴ σοὶ λέγει κατὰ πρόσωπον τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, καὶ ὅταν οὐδεμία ὑπάρχῃ ἀνάγκη. Ὁ ἔρως οὗτος τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ βάσις τῆς μεγαλοφυΐας πολλῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Εἶναι δὲ πολυάριθμοι οἱ περίφημοι ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας οἵτινες μᾶς διδάσκουσι τὸ ἠθικὸν τοῦτο μάθημα, ὅτι δύναταί τις νὰ ἦναι μέγας χωρὶς νὰ ἔχῃ πολλὴν μεγαλοφυΐαν. Ὁ δόκτωρ Ἰόνσων καὶ ὁ δοὺξ Οὐελλικτῶνος εἶναι ὡραῖοι τύποι τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες, εἰ καὶ δὲν ἔλαβον μεγάλα δῶρα παρὰ τῆς φύσεως, καὶ δὲν ἔχουσιν εἰμὴ συνήθεις διανοητικὰς δυνάμεις, διὰ τῆς εὐθύτητος καὶ εὐθυλογίας αὐτῶν ἀπέκτησαν τὴν δόξαν, τὴν θεὰν ἐκείνην ἥτις ἀγαπᾷ μόνον τοὺς μεγαλοφυεῖς. Ἡ Ἀγγλικὴ ἱστορία εἶναι πλήρης παραδειγμάτων εὐθυλογίας, ἅτινα ὑπερβαίνουσι τὰ ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν ἄλλων λαῶν. Ὀλίγα παραδείγματα ὑπάρχουσιν ἠθικῆς γενναιότητος ὡραιοτέρας τῆς τοῦ ἐπισκόπου Λατιμέρου, ὅστις ἡμέραν τινὰ αὐλικῆς ὑποδοχῆς ἐπισήμου τοῦ ὑψηλοῦ Ἀγγλικοῦ κλήρου προσήνεγκεν εἰς Ἐδῶρικον τὸν Β'. ἀντίτυπον τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς μὲ σημεῖον εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει « Κύριος κρινεῖ τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς προστάτας τῶν μοιχαλίδων. » Ἡ ἀδιάλειπτος αὕτη φυλαλήθεια

καὶ ἀῤῥενωπὴ εὐθυλογία ἐθεμελίωσαν τὴν φήμην τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς κοινῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ. Ἡ Ἀγγλία ἐπικάθηται ἐπὶ τῆς φιλαληθείας καὶ τῆς τιμιότητος, ἡ δὲ φιλαλήθεια αὕτη εἶναι δι' αὐτὴν τόσον ὁρμέμφυτος ὅσον καὶ ἀναγκαία, διότι ἅμα ἤθελε φανῇ ψευδομένη τὸ μέγα οἰκοδόμημα ἤθελε καταπέσει ἀφ' ἑαυτοῦ.

Ἐν παντὶ πράγματι οἱ Ἄγγλοι ἀγαπῶσι τὴν ὀντότητα ἢ πραγματικότητα, ἥτις εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν ἀρκοῦνται μὲ φαινόμενα καὶ χιμαίρας. Ἐκατηγορήθησαν ὡς ὑλισταί, ἀλλ' ἡ ὑλοφροσύνη αὐτῶν τὸ πολὺ δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ διαμαρτύρησις ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἀγαπῶσι νὰ τρέφωνται ὑπὸ καπνῶν. Δὲν θέλουν, κατὰ τὸν ἐκφραστικὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου, νὰ πίνωσι κύμβαλον καὶ νὰ τρώγωσι τύμπανον. Πιστεύουσι μᾶλλον εἰς τὰς πράξεις ἢ εἰς τοὺς λόγους οὐ μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ἑαυτούς. Δὲν σέβονται ἑαυτοὺς εἰμὴ ἕως οὗ πράξωσί τι ἀξιόλογον, καὶ δὲν καθίστανται ἀήττητοι εἰμὴ ἀφοῦ γνωρίσωσι καλῶς ἑαυτούς. Ὑπάρχει παροιμία Σαξωνικὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται ὅλη ἡ ἱστορία αὐτῶν· ὅτι ὁ ἄνθρωτος δὲν γνωρίζει ποτὲ τὴν δύναμίν του εἰμὴ ὅταν δοκιμάσῃ αὐτήν. Ἐκτιμῶσι πᾶν πρᾶγμα κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τόσον τὴν ἱκανότητα πυγμάχου ὅσον τὴν ἀλληλογραφίαν ἐφημερίδος. Ἠξεύρουν νὰ ἀπονέμωσιν ἀνάλογον ἀνταμοιβὴν εἰς τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀξίαν πάσης ἐργασίας. Τὸ δεῖνα πρᾶγμα πρέπει νὰ πληρώνηται δι' ἀργυρίου, τὸ ἄλλο διὰ τῆς ὑπολήψεως, τοῦτο διὰ τῆς δημοτικότητος, ἐκεῖνο διὰ τοῦ ἀξιώματος τῆς ὁμοτιμίας. Δὲν ζητοῦσι ὑπέρογκον τιμὴν εἰς τὰς πωλήσεις των, καὶ δὲν δυσωνοῦσι (marchander).

(Ἕπεται συνέχεια).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

Ὁ Κωνσταντῖνος οὗτος ὁ τέταρτος τῶν ἑξ ἢ ἑπτὰ υἱῶν τοῦ ἀντιπροτελευταίου αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ τῆς αὐτοκρατορίσσης Ἑλένης, θυγατρὸς Κωνσταντίνου Δραγάση, ἡγεμόνος ἐν Μακεδονίᾳ, ἑνδέκατος ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἕβδομος τῶν Παλαιολόγων· ἔφερε δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐπώνυμον Δραγάσης τοῦ ῥηθέντος πάππου αὐτοῦ.

Γεννηθεὶς τῇ 9 Φεβρουαρίου 1404, ἔλαβε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀνατροφὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ σοροῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ παιδαγωγοῦ του. Διὰ δὲ τῆς εἰς τὰς μαθήσεις αὐτοῦ θαυμαστῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς κοσμιότητος τοῦ τρόπου καὶ τῶν ἠθῶν αὐτοῦ ἐκτήσατο, παῖς ἔτι ὤν, οὐ μόνον τὴν ἐδιάζουσαν τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐλῆς πάσης καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν περὶ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ, ὁ πατήρ του, διαμερίσας τὰ ὀλίγα λείψανα τῆς ποτὲ μεγάλης αὐτοκρατορίας εἰς τοὺς υἱούς του, « δι' ἣν αἰτίαν καὶ μέγα κακὸν προὐξένησε τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ », ὡς λέγει ὁ σύγχρονος Φραντζῆς, ἔδωκεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὰ κατὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον μέρη, τὴν Ἀγχίαλον καὶ Μεσημβρίαν. Γέρων δὲ ἤδη ὢν ὁ Μανουὴλ καὶ πάσχων ἡμιπληγίαν, παρῃτήσατο τὸν θρόνον εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Ἀπελθὼν δὲ καὶ οὗτος εἰς Οὐγγαρίαν, ἀφῆκεν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον, εἰκοσαετῆ ἤδη ὄντα. Τόσῳ δ' εὐηρέστησε πάντας διὰ τῆς φρονήσεως καὶ δραστηριότητος αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην ὁ Κωνσταντῖνος, ὥστ' ἔκτοτε ἐθεωρεῖτο αὐτὸς ὡς διάδοχος τοῦ Ἰωάννου ἀντὶ τοῦ ἀσυνέτου πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου. Ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ Κωνσταντίνου ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ 1427 ἔτους, ὅτε ἐγένετο δεσπότης Πελοποννήσου.

Ὁ ἐν αὐτῇ δεσπόζων Θεόδωρος εἶχε γράψει, ὅτι ἀφίνων τὸ πολιτικὸν στάδιον, θέλει ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον. Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπὸν Ἰωάννης, παραλαβὼν τὸν Κωνσταντῖνον, ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἵνα ἐγκαταστήσῃ δεσπότην τοῦτον ἀντὶ τοῦ Θεοδώρου. Ἀλλ' ὁ παλίμβουλος Θεόδωρος μεταβουλεύεται καὶ μεγάλη ἐκ τούτου ἐγείρεται μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἔρις.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἐκτὸς τῶν Τούρκων, οἵτινες ὑπεδούλωσαν τέως τὸ πλεῖστον μέρος τῆς αὐτοκρατορίας, πολλὰς χώρας ταύτης (ἰδίως τὰ παράλια τῆς νῦν ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος καὶ τὰς πλείστας νήσους) κατεῖχον διάφοροι Φράγκοι καὶ Ἕλληνες ἡγεμονίσκοι, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν οἰκειοποιηθέντες αὐτάς. Ἐβούλετο λοιπὸν ὁ μεγαλεπίβουλος Κωνσταντῖνος, ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀρχόμενος καὶ τὰ μικρὰ ταῦτα κράτη ὑποτάσσων καὶ συνενῶν, νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, νὰ συντρίψῃ τὰς δυνάμεις τῶν Ὀθωμανῶν καὶ νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τὸ βυθιζόμενον Βυζάντιον. Τηλικαῦτα δὲ βουλευόμενος ὁ γενναῖος δὲν ἀπηλπίσθη ἕνεκα τῆς παλιμβουλίας τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου.

Εἷς τῶν ἐν Ἑλλάδι Φράγκων ἡγεμόνων ἦτο τότε Κάρολος ὁ Τόκος, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὰ μέρη τῆς σήμερον Δυτικῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὰ βόρεια τῆς Πελοποννήσου παράλια. Τὴν ἀνεψιὰν λοιπὸν τούτου, Θεοδώραν καλουμένην, νυμφεύεται ὁ Κωνσταντῖνος καὶ λαμβάνει εἰς προῖκα τὰ ῥηθέντα μέρη (1428). Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ἐν Πάτραις Βενετῶν νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τὴν πόλιν, πολιορκεῖ αὐτὴν καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην, φονευθέντος τοῦ ἵππου του κατά τινα συμπλοκήν. Ὁ δὲ Α-

μουράτης, ὁ πατὴρ Μωάμεθ τοῦ Β΄. ἀνησυχήσας διὰ τὰ γινόμενα, πέμπει πρέσβεις, ἀποτρέποντας αὐτὸν τῆς πολιορκίας ἐπὶ πολέμῳ. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος οἰκονομήσας τοὺς πρέσβεις ἀνταπέστειλε τῷ Σουλτάνῳ ἰδίους πρέσβεις, ἵνα κερδήσῃ καιρὸν καὶ πολιορκῶν οὕτω κυριεύει τὰς Πάτρας· παρέλαβε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις ἐν Πελοποννήσῳ· ἀλλὰ τῷ 1430 ἐτελεύτησεν ἡ σύζυγός του Θεοδώρα καὶ αὐτὸς ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἕνεκα τῶν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν του Θεοδώρου, Δημητρίου καὶ Θωμᾶ ἐρίδων περὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου.

Δὶς καὶ τρὶς ἦλθε μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Πελοπόννησον ἕνεκα τῶν ταραχῶν τούτων καὶ τῶν μεγάλων σκοπῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀπελθόντος περὶ τὸ 1440 εἰς Ἰταλίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ἕνεκα τῆς πολυθρυλήτου ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τῶν Δυτικῶν ἡγεμόνων κατὰ τοῦ μεγίστου κινδύνου τῆς αὐτοκρατορίας, ἔμεινε πάλιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Κωνσταντῖνος. Μετὰ δὲ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπιστροφὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφοῦ του, ἀπελθὼν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Λέσβον, νυμφεύεται ἐκεῖ Αἰκατερίνην, τὴν θυγατέρα Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Γατελούζου, ἡγεμόνος τῆς νήσου ἐκείνης (1442). Διατρίψας δ' ἐν τῇ νήσῳ χρόνον τινὰ μετὰ τὸν γάμον, ἀπῆλθε πάλιν εἰς Πελοπόννησον.

Ἐν τούτῳ ὅμως τῷ χρόνῳ ὁ ἕτερος νεώτερος ἀδελφὸς, ὁ πορφυρογέννητος Δημήτριος, ἐκτρέπεται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην καὶ προσβάλλει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔχων βοηθοὺς καὶ τοὺς Τούρκους. Ὁ Κωνσταντῖνος τότε, ἀπάρας ἐκ Πελοποννήσου, ἔδραμε μετὰ τόλου εἰς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλὰ προσβληθεὶς ἐν Λήμνῳ ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἀπώλεσε τὴν νέαν σύζυγον αὐτοῦ Αἰκατερίνην, παθοῦσαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἕνεκα τοῦ τρόμου ἔκτρωσιν καὶ ἀποθανοῦσαν ἐκεῖ. Ὁ δὲ δυστυχὴς Κωνσταντῖνος διασκορπίσας τοὺς προσβαλόντας αὐτὸν Τούρκους ἔρχεται μετὰ στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συμβιβάζονται. Τότε συμφωνεῖται νὰ ἔλθῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ Θεόδωρος, ἵνα, κατέχων τὴν Σηλυμβρίαν, διαμένῃ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἀπέρχεται πάλιν εἰς Πελοπόννησον, μόνος ἤδη δεσπότης αὐτῆς μείνας.

Ῥυθμίσας λοιπὸν τὴν κατ' αὐτὴν κυβέρνησίν του, ὀχυρώνει τὸν Ἰσθμὸν διὰ τῆς προθύμου συνδρομῆς τοῦ ἀδελφοῦ του Θωμᾶ, οἰκοδομήσας τεῖχος καὶ προχώματα καὶ τάφρον βαθεῖαν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Νομίζων δὲ τότε κατάλληλον τὸν καιρὸν πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων, ὑψώνει τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, προσκαλῶν τοὺς λαοὺς εἰς βοήθειάν του, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ἀρχαῖον τοῦ πατριωτισμοῦ φρόνημα· ἡ δὲ γενναία αὐτοῦ φωνὴ ἀντηχεῖ εἰς κοιλάδας νεκρῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν συγκροτήσας στρατὸν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀξιόλογον, εἰσβάλλει εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, ὑποτάσσει τοὺς ἐν αὐτῇ ἡγεμόνας, ἐξορμᾷ εἰς Θεσσαλίαν καὶ προσκαλεῖ πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας κατὰ τῶν ἀπειλούντων ξένων. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος Ἀμουράτης συγκεντρώσας τὰ ἀκαταδάμαστα στίφη αὐτοῦ, διασκορπίζει τὸν εὐάριθμον καὶ ἀπόλεμον στρατὸν τῶν Χριστιανῶν. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ἐγκαταλειφθεὶς καὶ προδοθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων του Φράγκων, καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Νέρη Ἀτσεϊγόλη, ἀναγκάζεται ν' ἀποσυρθῇ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν ὄπισθεν τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ πέμπει πρὸς τὸν Ἀμουράτην, ἐν τῇ Ἀττικῇ ἤδη ὄντα, πρέσβυν τὸν Ἀθηναῖον ἱστοριογράφον Χαλκοκονδύλην ἐξαιτούμενος συμβιβασμόν. Ἀλλ' ὁ Ἀμουράτης τὸν μὲν πρέσβυν Χαλκοκονδύλην συλλαβὼν, πέμπει δέσμιον εἰς Σέρρας, αὐτὸς δὲ ὁρμᾷ μετὰ 60,000 στρατοῦ κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ προσβάλλει τοὺς ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ὠχυρωμένους Χριστιανούς. Ἑπτὰ ἡμέρας διήρκεσεν ἡ ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ μάχη αὕτη (3 — 10 Δεκεμβρίου), ἀλλὰ τέλος οἱ Τοῦρκοι καταστρέψαντες διὰ πυροβόλων, ὑπονόμων καὶ ἄλλων πολιορκητικῶν μηχανῶν τὰ πλεῖστα τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ εἰσήλασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, πῦρ καταστρεπτικὸν καὶ μάχαιραν φέροντες· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, κινδυνεύων νὰ παραδοθῇ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανῶν κατέφυγεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλ' ὁ Ἀμουράτης ἀνησυχῶν ἔτι μᾶλλον καὶ διὰ τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ κατορθώματα τοῦ θαυματουργοῦ ἐκείνου, ἀλλ' ἀτυχοῦς ἥρωος Γεωργίου Καστριώτου ἢ Σκενδέρβεη, καὶ βιαζόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ, κλείει συνθήκην μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπέρχεται ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς Ἀλβανίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἀποθνήσκει ἐν Σηλυμβρίᾳ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου Θεόδωρος. Τελευτήσαντος δὲ μικρὸν μετὰ ταῦτα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, ἀναγορεύεται αὐτὸς αὐτοκράτωρ ὑφ' ἁπάντων τῶν ἀρχόντων, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀποστέλλεται ἐπὶ τούτῳ πρεσβεία εἰς Πελοπόννησον πρὸς αὐτὸν, καί τοι τοῦ ἀθλίου ἀδελφοῦ του Δημητρίου πολλὰ πράττοντος πρὸς τὸ αὐτὸν αὐτοκράτορα γενέσθαι. Ἀφήσας λοιπὸν τὴν Πελοπόννησον ὁ Κωνσταντῖνος ἦλθεν ὡς αὐτοκράτωρ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 12 Μαρτίου 1450, καί τοι βεβαίαν προβλέπων τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐκμηδενισθέντος ἤδη θρόνου. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἀπὸ τοῦδε περιγράφονται ἐν τῇ ἑπομένῃ ἱστορίᾳ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Πόλεως, θέλομεν ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσι περιλάβει αὐτὰ, συμπληροῦντες οὕτω τὸν ὅλον βίον.

Γενόμενος αὐτοκράτωρ, προέβλεπε μὲν τὸ ἀνα-

πόδραστον τῶν πραγμάτων τέλος, ἔπραξεν ὅμως ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἀνθρώπινος νοῦς καὶ δύναμις ἠδύνατο πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἰωάννης Οὐνιάδης εἶχεν ἀπαιτήσει πρότερον τὴν Σηλυμβρίαν ἢ τὴν Μεσημβρίαν, ἵνα ἦ σύμμαχος τοῦ αὐτοκράτορος· ὁ Κωνσταντῖνος παρεχώρησεν αὐτῷ διὰ χρυσοβούλου τὴν Μεσημβρίαν. Ὁ Ῥῆξ τῆς Καταλωνίας ἐν Ἱσπανίᾳ ἤτει πρὸς τοῦτο τὴν Λῆμνον καὶ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις περὶ τούτου. Ὁ Πάπας ἐπέβαλεν ὡς ἀπαραίτητον τῆς βοηθείας ὅρον τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἕνωσιν· καὶ τοῦτο ἐδέχθη ὁ Κωνσταντῖνος. Ἀλλ' ὁ Πάπας Νικόλαος Ε΄. ἔπεμψεν ἀνὰ αὐτοῦ 50, λέγω *πεντήκοντα* στρατιώτας καὶ ἕνα Καρδινάλιον! πρὸς βοήθειαν τοῦ κυριωτάτου προπυργίου τῆς χριστιανωσύνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολιορκουμένης ὑπὸ 300,000 περίπου Τούρκων κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν Βενετῶν, καὶ τῶν Γενουαίων, πέμψας πολλὰ χρήματα καὶ εἰς Χίον, ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων κατεχομένην, ἵνα, στρατολογήσαντες, ἀποστείλωσι στρατιώτας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διὰ συνοικεσίων μετὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Σερβίας ἐζήτεῖτο συνδρομὴν πανταχόθεν. Προσωχύρωσεν ὅσον ἐπέτρεπεν ὁ καιρὸς καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ τὴν πρωτεύουσαν καὶ συμβιβάζων τὰς ταραχὰς τῆς κλυδωνιζομένης ταύτης πόλεως ἐπροσπάθει ν' ἀναῤριπίσῃ τὴν τόλμην τῶν ἀνθρώπων, ἀναμιμνήσκων αὐτοῖς τὰς προγονικὰς ἀρετάς.

Ὁ Μωάμεθ σεβόμενος τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ Κωνσταντίνου εἶχε πέμψει πρέσβεις τῇ 26 Μαΐου παρακινῶν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ πόλεμον ἀπηλπισμένον ἤδη καὶ ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς πόλεως εἰς Πελοπόννησον, ἢ ὅπῃ βούλεται, μόνον δὲ τὴν Πόλιν νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ. Ἀλλ' ὁ ἄξιος τῶν Ἑλλήνων προγόνων αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, προτιμῶν τῆς ἀτίμου ζωῆς τὸν ἔντιμον θάνατον, εἶπεν ἐν τέλει τῆς τελευταίας καὶ τῶν περιστάσεων καὶ αὐτοῦ ἀξίας ἀποκρίσεως πρὸς τὸν Σουλτάνον Μωάμεθ . . . « τὸ δὲ τὴν Πόλιν σοι δοῦναι οὔτ' ἐμόν » ἐστιν, οὔτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· » κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀπο- » θανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν. »

Ἂν λοιπὸν καὶ ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ζῇ, καὶ ἦν πρόδηλον, ὅτι ἡ πρὸ πολλοῦ τὰ λοίσθια πνέουσα αὐτοκρατορία ἦτον ἀδύνατον νὰ σωθῇ πλέον, ἠθέλησεν ὅμως ὁ ἀείμνηστος μάρτυς καὶ ἥρως Κωνσταντῖνος διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος αὐτοῦ νὰ σώσῃ τὸ μέγιστον, τὴν τιμὴν, λέγω, τῆς Πίστεως καὶ τὴν τιμὴν τῆς Πατρίδος. Δὲν ἔφυγε λοιπὸν, δὲν ἐφιλοζώησε, δὲν ἐμικροψύχησεν, ἀλλ' ἑκουσίως προσήνεγκεν ἑαυτὸν ὁλοκαύτωμα ἱερὸν ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος.

Τὴν παραμονὴν δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ τῆς πτώσεως τῆς αὐτοκρατορίας, δημηγορήσας τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν λαὸν τῆς Πόλεως τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους λόγους, οὓς ἀναγκαζόμεθα νὰ παραλείψωμεν ἐπορεύθη εἰς τὸν πάνσεπτον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἐν ᾧ μετέλαβεν ὁ μακάριος τῶν ἀχράντων μυστηρίων· οὕτω δὲ διὰ τῆς θείας ταύτης Μεταλήψεως παρέλαβε καὶ τὴν ἐξ Οὐρανοῦ εὐλογίαν καὶ ἀθανασίαν, ἣν μετέδωκε καὶ εἰς τὴν ψυχορρραγοῦσαν Πατρίδα ἡμῶν.

Ἡ φρουρὰ τῆς πολιορκουμένης πόλεως συνέκειτο ἐξ 7000 περίπου μαχητῶν· οἱ δὲ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν πολιορκοῦντες Τοῦρκοι ἦσαν περὶ τὰς 300,000. Ἕνεκα τῆς πανταχόθεν στενωτάτης πολιορκίας καὶ τῆς μὴ ἀφίξεως τοῦ ὑποσχεθέντος πρὸς βοήθειαν Βενετικοῦ στόλου εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐκλείπωσιν αἱ ζωοτροφίαι τῆς πόλεως. Αἱ τεράστιαι ἐκεῖναι λιθοβόλοι χωνεῖαι καὶ ἄλλαι τῶν Τούρκων μηχαναὶ εἶχον καταστρέψει τὰ τείχη εἰς πλεῖστα μέρη· οἱ δὲ τὸν Γαλατᾶν κατέχοντες Γενουαῖοι ἐπρόδιδον εἰς τοὺς Τούρκους ἅπαντα τὰ σχέδια τῶν πολιορκουμένων Χριστιανῶν. Οἱ ἐν τῇ Πόλει Βενετοὶ καὶ Αιγυστινοὶ ἤτοι Γενουαῖοι, οἱ σύμμαχοι τῶν Ἑλλήνων ἐλθόντες, ἤριζον ἀδιακόπως πρὸς ἀλλήλους μὲν ἕνεκα πολιτικῶν, πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἕνεκα θρησκευτικῶν ἀντιζηλιῶν. Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα συνεβίβαζε καὶ διώρθωνεν ὁ ἀκάματος αὐτοκράτωρ· καὶ τοιαύτην διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ἐνέπνευσεν εἰς τὰς ψυχὰς πάντων τόλμην καὶ αὐταπάρνησιν, οἵαν ἡ ἀπελπισία μόνη εἰς γενναίας ψυχὰς νὰ γεννήσῃ δύναται.

Ὁ Μωάμεθ, ἰδὼν τέλος μετὰ 53 ἡμερῶν τακτικὴν πολιορκίαν καὶ μετὰ πολλὰς ἐφόδους καὶ μάχας, ὅτι ἀδύνατον νὰ λάβῃ τὴν πόλιν, δι' ἑκουσίας παραδόσεως, καθὼς ἐπεθύμει καὶ ἤλπιζε, διέταξε γενικὴν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἔφοδον κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαΐου 1453. Ἀνδρειότατα ἀντέσχε κατὰ τῆς γενικῆς ἐφόδου ἡ εὐάριθμος μὲν, ἀλλὰ γενναία τῆς Κωνσταντινουπόλεως φρουρά. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, μέγας τῷ ὄντι ἐν τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ γενόμενος, ἐπεδείξατο ἀνδρίαν ἀπαράμιλλον καὶ ἡρωϊσμὸν ἐφάμιλλον τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Καθὼς οἱ μυριάριθμοι ἐκεῖνοι Πέρσαι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διέλθωσι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, εἰμὴ ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἡρώων ἐκείνων πατοῦντες, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οἱ Τοῦρκοι οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, πρὶν ἢ πατήσωσιν ἐπὶ τοῦ ἁγίου καὶ ἡρωϊκοῦ σώματος τοῦ Κωνσταντίνου.

Ἐνῷ ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως μετὰ μεγίστης ἀνδρίας καὶ τόλμης ἀπέκρουε τὰ ἐφορμῶντα τῶν Τούρκων στίφη τῆς γενικῆς ἐφόδου καὶ ἤρχισεν ἤδη νὰ ὑπαυγάζῃ μικρὰ σωτηρίας ἐλπὶς, πληγώνεται εἰς τὴν χεῖρα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γενουαίων Ἰωάννης Λόγγος Ἰουστινιανὸς, τὸν ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος, ἰδίᾳ τιμῶν, εἶχε διορίσει πρωτοστάτωρα ἤτοι φρούραρχον τῆς πόλεως Ὁ τοσαῦτα ἀνδρεία; δείγματα προαποδειξάμενος Ἰουστινιανὸς, κατα-

βληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς πληγῆς πόνου, ἀποδειλιᾷ, μικροψυχεῖ καὶ ἐν τοιαύτῃ κρισιμωτάτῃ στιγμῇ ἐγκαταλιπὼν τὴν θέσιν του φεύγει. Εἰς μάτην ἠγωνίσθη νὰ τὸν κρατήσῃ ὁ αὐτοκράτωρ. « Εἰς » τὰς χεῖράς σου, λέγων, κρέμαται ἡ πόλις· ἐ- » πίστρεψον εἰς τὴν θέσιν σου. » Ὁ Ἰουστινιανὸς φεύγει εἰς Γαλατᾶν καὶ ἡ φυγὴ αὕτη γεννᾷ τὴν ἀθυμίαν καὶ ταραχήν. Οἱ ὑπ' αὐτὸν Γενουαῖοι βλέποντες τὸν ἀρχηγόν των φεύγοντα, ταράττονται, καὶ ἀναχωροῦσιν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ὠφελούμενοι ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης, ὁρμήσαντες, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ προσβάλλουσι κατὰ τὰ νῶτα τοὺς περὶ τὸν αὐτοκράτορα. Ξιφήρης τότε ὁ Κωνσταντῖνος ὁρμᾷ ἔφιππος κατὰ τοῦ εἰσωθουμένου Τουρκικοῦ ὁμήνους ὑπὸ μόνων παρακολουθούμενος τῶν ὑπασπιστῶν του, οἵτινες καὶ αὐτοὶ πίπτουσι περὶ αὐτόν. Σωρὸς μέγας νεκρῶν ἔκειτο ἤδη ὑπὸ τὸ ξίφος του καὶ ἄφθονον τῶν ἐχθρῶν αἷμα ἔῤῥεεν ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν του, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, εἰσωθούμενοι πανταχόθεν, περιεκύκλωσαν αὐτόν. Ἀπαυδήσας τότε ἐκ τῆς πολλῆς σφαγῆς καὶ τοῦ κόπου στρέφει τὸ θολωμένον βλέμμα του περὶ ἑαυτὸν καὶ ἰδὼν τοὺς ὑπασπιστάς του θνήσκοντας, φοβούμενος δὲ μὴ συλληφθῇ ζῶν, ἐξεφώνησεν ὁ ἀοίδιμος τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο πικρὸν καὶ σπαραξικάρδιον λόγιον « Οὐκ ἔστι τις Χρι- » στιανὸς τοῦ λαβεῖν τὴν κεφαλήν μου ἀπ' ἐ- » μοῦ; » Ταῦτα δὲ λέγων ἐπλήγη κατὰ πρόσωπον ὑπό τινος ἀζάπη· καὶ τοῦτον μὲν ἐφόνευσεν ὁ Κωνσταντῖνος, ἕτερος δὲ Τοῦρκος πλήξας ὄπισθεν ἐφόνευσεν αὐτόν, ἀγνοῶν τίς ἦν ὁ φονευθείς. Οὕτω λοιπὸν κατεστράφη ἡ χιλιετὴς Βυζαντινὴ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία καὶ ὁ τελευταῖος ἐνδοξότατος αὐτοκράτωρ ἡμῶν Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ Δραγάσης, ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα ἐννέα ἐτῶν, τριῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν εἴκοσιν, ἔπεσε πολεμαχόμενος αὐτῆς τὸ 1453 ἔτει 29 Μαΐου ἡμέρᾳ Τρίτῃ περὶ τὴν ἐννάτην πρωϊνὴν ὥραν.

(Ἐκ τῶν προλεγομένων τῆς ὑπὸ Ν. Β. μεταφράσεως.)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ.

Τὸ νῦν Μαρόκον, τὸ πάλαι ὀνομαζόμενον Μαυριτανία Τιγκιτανή, μετέβη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Καρχηδόνος, τῆς Ῥώμης, τῶν Βανδάλων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων. Ἅμα ἀπεκατέστησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐπεκράτησεν ἐν αὐτῇ νέα θρησκεία, καὶ αἱ νέαι μοναρχίαι, αἵτινες συνεστάθησαν ἐν αὐτῇ ὑπῆρξαν ἅπασαι μουσουλμανικαί. Οἱ λαοὶ οἵτινες κατέχουσι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς δὲν διετέλεσαν πολὺν χρόνον ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Καλιφῶν. Ζηλωταὶ ὄντες τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ κατοικοῦντες εἰς τὸ ἀπώτατον ἄκρον τοῦ ἀπεράντου κράτους τῶν Ἀράβων, ἐδράξαντο τῶν περιστάσεων ἵνα ἀνακτήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Η'. αἰῶνος, ὀλιγώτερον τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν μετὰ τὴν ἧττταν αὐτῶν ἀνέδειξαν ἀρχηγὸν τὸν θρησκομανῆ Ἐδρίς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρξατο ἡ δυναστεία τῶν Ἐδρισιτῶν. Ὁ Ἐδρὶς ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ τοῦ προφήτου, καὶ ὅτι ἦτο ὁ νόμιμος κληρονόμος τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀλῆ, ὁ δὲ οἶκος αὐτοῦ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 908, κατ' ἄλλους δὲ μέχρι τοῦ 919. Οἱ Φατιμίδαι ἐβασίλευσαν μετὰ ταῦτα ἐπ' ὀλίγον, ἀλλ' ἡ κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου τοὺς ἔκαμε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἀφήσωσι τὸ Μαγχρὲβ, καὶ οἱ Ζεῖρίται ἀντικατέστησαν αὐτούς, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι ποτε νὰ στερεώσωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Οἱ Ἀλμοραβίδαι ὠφελήθησαν ἐκ τούτου ἵνα διεγείρωσί στάσιν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ θεμελιοῦντες τὸ Μαρόκον (1069) ἔθεσαν τὰς βάσεις ὑπερμεγέθους κράτους ὅπερ ἐξετάθη ταχέως καὶ ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Ἱσπανίας. Ὑπεχώρησαν δὲ καὶ οὗτοι εἰς τοὺς Ἀλμοχάδας (1149), τῶν ὁποίων ἡ ταχεῖα παρακμὴ περιέπλεξεν εἰς μεγάλην ἀναρχίαν τὰς χώρας ταύτας μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ Μερενεῖδαι ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν.

Οἱ Μερενεῖδαι ἐβασίλευσαν περισσότερον χρόνον τῶν προτέρων δυναστειῶν, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς ἦτις ἐπὶ τῶν προτέρων ἡγεμόνων ἦτο ἀξία λόγου ἐξησθένησεν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς ἐν Ῥιο-Σαλάδῳ μεγάλης ἥττης, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Μαρόκῳ αἱ πολυάριθμοι ἀνταρσίαι τῶν τε ἡγεμόνων καὶ τῶν ἰθαγενῶν δὲν ἤργησαν νὰ περιστείλωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν εἰς ἐξουσίαν σχεδὸν κατ' ὄνομα.

Οἱ Χριστιανοὶ ὠφελήθησαν ἐκ τούτου. Οἱ Πορτογάλλοι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸ ὅτι συνετέλεσαν ἀνδρείως εἰς τὴν νίκην τοῦ Ῥιο-Σαλάδου καὶ μὴ εὑρίσκοντες πλέον ἐν Ἱσπανίᾳ τροφὴν διὰ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν, ἔστρεψαν τὰ βλέμματα πρὸς τὸ βόρειον τῆς Ἀφρικῆς. Ἰωάννης ὁ Α'., ὁ ἐπονομαζόμενος Νόθος, ἀπέβη ἐνταῦθα πολλάκις καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναρχίας ἐκυρίευσε τὴν Κέουταν (1425) θέσιν ἀξίαν λόγου.

Οἱ Ἱσπανοὶ ἐμιμήθησαν μετ' οὐ πολὺ τὸ παράδειγμα τῶν Πορτογάλλων. Ὅτε ἐν ἔτει 1492 ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ἀνακτηθείσης Γρανάδης ἐτελείωσαν τρομερὰν σταυροφορίαν τὴν ὁποίαν ὡρίσαντο ἀπὸ ὀκτὼ αἰώνων ἐνόησαν καλῶς ὅτι ἡ νίκη αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι ἀβέβαιος, ἐνόσῳ οἱ Μαῦροι τῆς Ἱσπανίας ἠδύναντο νὰ τείνωσι χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀδελφοὺς αὐτῶν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Μαρόκου, ὅτε ἐπανάστασις ἐπελθοῦσα μετέβαλεν ἐκ νέου τὴν ὄψιν αὐτοῦ. Περὶ τὸ 1500 ὁ Μωάμεθ-Βὲν-Ἀχμέτης ὅστις διεσχυρίζετο ὅτι ἦτο ἀπόγονος τοῦ προφήτου (σερίφης) κατέστη περίβλεπτος παρὰ τοῖς ἀμαθέσιν ἐκείνοις διὰ τῆς ἐπιδεικτικῆς εὐσεβείας του. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Φὲς ἀνέθετο τὴν ἀνατροφὴν τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ εἰς ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ σερίφου· οὗτος δὲ ὠφελούμενος ἐκ τούτου κατώρθωσε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν μονάρχην ἐκεῖνον, καὶ ἐν ἔτει 1550, δὲν ἀπελείπετο πλέον οὐδὲν εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν Μερενειδῶν. Ἡ βασιλεία τοῦ πρώτου σερίφου παρῆλθεν ἐν μάχαις, τοσοῦτον αἱματαιραῖς ὅσον καὶ ἀγνώστοις, κατὰ τῶν στασιαζουσῶν φυλῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων ἡγεμόνων. Τὸ δὲ Μαρόκον ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ κατέστη μητρόπολις τῶν βασιλείων τοῦ Μαχρὲβ.

Ὁ Ἀβδαλλὰχ ὅστις διεδέχθη αὐτὸν 1556 ἐβασίλευσε μᾶλλον ἡσύχως ἐσωτερικῶς, καὶ ἐφρόντισε νὰ προφυλάξῃ τὰ παράλια τοῦ κράτους του κατὰ τῶν Πορτογάλλων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Σεβαστιανὸς ὀνειροπόλει τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπέθανεν ὅμως πρὸ τῆς ἐκστρατείας του (1574).

Ὁ Μουλὰ Μουχαμὲτ ὁ Αἰθίωψ δὲν ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὁ Μουχαμὲτ Ἀβδελμελὲκ ὁ θεῖος αὐτοῦ ἐξεθρόνισεν αὐτὸν ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀπεχθείας ἣν ἐνέπνεεν εἰς τὸν λαόν. Ὁ ἐκθρονισθεὶς ἠγεμὼν ἦλθεν εἰς Λισαβῶνα διὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Δὸν Σεβαστιανοῦ, ὅστις κωφεύων πρὸς τὰς συμβουλὰς πάντων ἐπεχείρησε τὴν ἀπονενοημένην ταύτην ἐκστρατείαν. Ἀνεχώρησε μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Ταγγέρην (1578), ἐνῷ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀρζίλην. Ἀλλ' ὅτε εὑρέθη ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐνόησεν ὁπόσον ὁ προστατευόμενος αὐτοῦ τὸν εἶχεν ἀπατήσει. Ἅπαντες οἱ Μουσουλμάνοι ἡνώθησαν τότε κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ὅστις δὲν ἠσχύνθη νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν ἀπίστων.

Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ κλονίσῃ τὴν σταθερότητα τοῦ Σεβαστιανοῦ, καὶ μετὰ 15,000 ἀνδρῶν ἐτόλμησε νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ 50,000 στρατιωτῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ καὶ τοι γενναίως πολεμούντων τῶν Χριστιανῶν ἡ μάχη δὲν διήρκεσε πολύ. Ὁ θάνατος τοῦ Σεβαστιανοῦ παρέσχε τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὸν Μουλὰ Ἀβδελμελὲκ, ὅστις ἀσθενῶν πρὸ πολλοῦ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς πειραθεὶς νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ ἵππου του. Ἐν ἔτει 1577 ἐπὶ τῆς βασιλείας Μουλὰ Ἀβδελμελὲκ συνέστησεν ἡ Γαλλία τὸ πρῶτον προξενεῖον αὐτῆς ἐν Μαρόκῳ.

(Συνέχεια.)

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ.

Ὦ! διὰ ποῦ, λευκόπτερον πτηνὸν τῆς Ἀμφιτρίτης;
Εἰς ποῖα μέρη ἔρημα εἰς ποίας παραλίας,
Ἀπέρχεσαι ὡς ἄφροντις τῆς Ἀφρικῆς σκηνίτης,
Καὶ χαίρων παραδίδεσαι εἰς κόλπους εὐθυμίας;

Τῆς Ἀφρικῆς ὁ ἥλιος, ὁ θρόνος τῶν Σουλτάνων,
Τοῦ Νείλου τὸ μορμύρισμα, ἡ γῆ τῶν Πυραμίδων,
Δὲν σ' ἔθελξαν; ὤ! διατί αὐτὰ καταλιμπάνον
Γελᾷς, καὶ πτερυγίζεσαι ὑπὸ χρυσῶν ἐλπίδων;..

— Εἰς τὴν Ἑλλάδα!... ὅνομα μεστὸν ἀθανασίας!
Ὦ! εὐτυχής, μακάριος τὴν αὐράν της ὁ πνέων!
Ἐνώπιόν της κόλασις ἡ Αἴγυπτος πικρίας,
Μελαγχολίας φωλεά, ἅδης πικρὸς καὶ καίων!

Ὡς νύμφαι ἀνθοστόλιστοι μακρόθεν αἱ Κυκλάδες
Παρίστανται καὶ λουνται ἐντὸς τῆς Μεσογείου.
Ἰδὲ πῶς στιλβουν αἱ τερπναὶ ἐκεῖναι πεδιάδες
Εἰς τὰς γλυκείας καὶ τερπνὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου!

Ὦ τύχη! νὰ μαραίνωμαι ἐδῶ μὴ μὲ ἀφίνῃς!
Ἐκεῖ ὅπου οἱ ζέφυροι καὶ τὰ πτηνὰ γελῶσι,
Ὦ! διατί τὸν πόδα μου νὰ φέρῃς δὲν ταχύνεις;
Ἐκεῖ ἡ φύσις χαρωπή, τὰ ἄνθη μειδιῶσι.

Ἐκεῖ ταφῆς τὸ σῶμά μου ἐπιθυμῶ νὰ τύχῃ,
Ἐν μέσῳ ἄλσους δροσεροῦ, παρὰ τὴν παραλίαν,
Ὅπου γλυκεῖς ἐκπέμπονται φωνῆς πατρίου ἦχοι,
Καὶ σιγαλὴν τὰ κύματα ἐκχέουν μελῳδίαν.

Ὁπόταν δὲ τὰς πτέρυγας ἐρεβεννὰς ἐκτείνει
Ἡ νὺξ, περὶ τὸν τάφον μου σειρὰ σκιῶν παρθένων
Νὰ ἔρχηται, καὶ ἐλαφρὰ γλυκὺν χορὸν νὰ στήνῃ,
Παραμυθίαν καὶ χαρὰν τῶν δυστυχῶν καὶ ξένων.

Ἐκεῖ... πλὴν τὰ παράλια τὰ νέα ταῦτα ποῖα;
Οἱ ὀφθαλμοί μου ποίαν γῆν χαρίτων διακρίνουν;
Αὐτὰ τοῦ πόντου τὰ νερὰ τὰ διαυγῆ καὶ λεῖα.
Εἰς ἐν ἠρεμίζουν μου κάρκωσιν εὐδαιμονίας χύνουν.

Ὦ θεία γῆ τοῦ Πειραιῶς! τὰ φλογερά μου χείλη
Τὸ καθαρόν σου μέτωπον ἄφησε νὰ τὸ φιλήσουν·
Ὦ! εἰς τὴν θέαν σου σκιρτῶ, καὶ πάλιν ὅλος φίλη!
Ὁ πόθος καὶ ἡ ἔκστασις θὰ μὲ παραφρονήσουν.

Ἐδῶ ἡ γῆ παράδεισος, ἡ αὔρα γοητεία,
Ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος, ἡ δρόσος μαργαρίτης·
Τῆς εὐτυχίας τῶν θεῶν ἐδῶ ἡ κατοικία,
Ἥτις μαγεύει τὰς ψυχὰς, τὰς ἕλκει ὡς μαγνήτης.

Τοῦ Ἑλληνος τὸ καύχημα, τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος.
Τῆς φαντασίας ἡ πηγὴ, ἰδοὺ ἐμπρόσμου κεῖται.
Σοφίας καὶ μαθήσεως ἐκ νέου θάλλει κλάδος,
Καὶ στιλβουσιν οἱ ποιηταὶ πυρολαμπεῖς κομῆται.

Ἰδοὺ τῆς Ἀκροπόλεως ἡ πρωτομὴ ἐμπρός μου·
Ἐκεῖ, παρθένος ἀφελὴς, ὁ Παρθενὼν ὑψοῦται,
Καὶ ἐκθαμβεῖ τὰ ὄμματα τοῦ ἀπροσδοκήτου κόσμου,
Ὅσις ὑπὸ τὰς φήλας του θαυμάζων συγκεντροῦται.

Ἐκεῖ, ὅταν ὁ ἥλιος ἀποκαμὼν εἰσδύῃ
Εἰς τὸ ὑγρὸν τῆς Θέτιδος στῆθος καὶ ἡσυχάζῃ,
Σελαγισμὸς τὰ μάρμαρα μυστηριώδης χρίει,
Τὴν δ' ἠρεμίαν τῆς νυκτὸς ψιθυρισμὸς τρομάζει.

Ἐδῶ γελᾷ ὁ οὐρανὸς, ἡ φύσις σὲ εὐφραίνει·
Ὁ θάνατος ἐδῶ ζωὴ, ἡ θλίψις εὐθυμία·
Δάκρυ πικρὸν τὸ ὄμμα σου ἐνταῦθα δὲν ἐγγαίνει,
Οὐδὲ τὸν νοῦν σου ζοφερὰ, στυγνὴ μελαγχολία.

Ἐδῶ γλυκεῖα ἀντηχεῖ τοῦ Πλάτωνος ἡ γλῶσσα,
Τοῦ Δημοσθένους ἡ σφοδρὰ ἐκεῖθεν εὐγλωττία·
Καὶ τοῦ Ὁμήρου ἤχησεν ἐκ νέου ἀναίσθησα.
Ἡ συγκινοῦσα τὰς ψυχὰς, σεμνὴ ἐποποιία.

Ὦ! εὐτυχὴς τὸν βίον μου ἐδῶ ἂν καταλύσω!
Εὐδαίμων, ἂν τὸ δύστυνον καὶ ἄθλιόν μου σῶμα.
Ἐν μέσῳ ῥόδων δροσερῶν τοιαύτης γῆς ἀφήσω,
Καὶ ἀναβῶ ταχύπτερος τῶν οὐρανῶν τὸ δῶμα.

Καὶ σὺ ποῦ μὲ ἀνέθρεψες, μῆτέρ μου λεπημένη.
Καὶ μ' ἔδιδες τοῦ κόλπου σου τὸ μάνα μειδιῶσα,
Μὴ κλαίῃς, ἐπὶ ξένης γῆς τὸ τέκνον σου δὲν μένει·
Ἄῦρα λεπτὴ τὸν τάφον του δροσίζ' ἐπιπεσῶσα.

Ἀλλ' νῆρωι! ποῖα ὄνειρα χρυσῶν ἐλπίδων πλάττω!
Μελαγχολῶν καὶ κατηφὴς, πεῖν ὠκρὰν καὶ τρέχω
Ἐνῷ δεσμότης ἄθλιος τὸ Κάτρον φυλάττω.
Καὶ μαῦρον δηλητήριον εἰς τὴν καρδίαν ἔχω.

Φεῦ! ἡ ψυχή μου εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ἀπενεκρώθη,
Τὸ χείλος μου ἀπέμεινεν ὠχρὸν καὶ μαραμμένον,
Ὁ νοῦς μου, ἡ καρδία μου, ἐδῶ ἐγαλαρώθη,
Καὶ ἔγειρε τὸ ὄμμα μου ξηρὸν καὶ φλογισμένον!

Κάτρον Α. ΒΑΜΒΑΚΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΑΕΙΣ ΟΜΗΡΟΥ, *ἤτοι Βιβλίον δ' οὐ δύνατα! τις νὰ ἐνοῇ τὸν Ὅμηρον, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ πλουτισθὲν ὑπὸ Δ. Ι. Κομπεθέρα, ἐκδοθὲν δὲ δαπάνῃ Ἐμμ. Γεωργίου — Ἰλιάδος Δ'. Ἀθήνησι. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.* 1859.

Τὸ βιβλίον τοῦτο συνιστῶμεν ὡς λίαν χρήσιμον τοῖς μαθηταῖς καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἐννοεῖν εὐχερῶς τὸν θεῖον Ὅμηρον, διότι, ἐξηγοῦν διεξοδικῶς καὶ κατὰ λέξιν τὸ κείμενον τῆς Ἰλιάδος καὶ μετὰ πολλῶν γραμματικῶν καὶ μυθολογικῶν παρατηρήσεων, ἀπαλλάττει τὸν μαθητὴν τοῦ κόπου τοῦ νὰ ἀνατρέχῃ ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς τὰ λεξικὰ καὶ τὰς γραμματικάς. Ἡ Β'. Ῥαψῳδία εὑρίσκεται ὑπὸ τὰ πιεστήρια.

Ὁ περὶ Ἑλληνισμοῦ λόγος τῆς Κυρίας Σοφοῦς Λεοντιάδος.

Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν εὐτυχήσαντες νὰ παρευρεθῶμεν εἰς τὴν τελετὴν τῆς δευτέρας ἐπετείου ἑορτῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ ἀκούσαντες μεθ' ἡδονῆς τὸν περὶ Ἑλληνισμοῦ λόγον τῆς Κυρίας Σαποῦς, ὅστις μέλλει νὰ ἐκτυπωθῇ καὶ διανεμηθῇ δωρεὰν, ὀφείλομεν νὰ συστήσωμεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁμογενῶν· νομίζομεν δὲ ὅτι οὐδὲν λέγομεν νέον λέγοντες ὅτι ἡ ἀξιότιμος αὕτη διδάσκαλος τιμᾷ τὰ μέγιστα τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ εὐχόμεθα νὰ λάβωσιν αὐτὴν αἱ νεάνιδες τῆς Ἰωνίας ὡς τύπον ἄξιον μιμήσεως.

Η ΚΕΝΟΔΟΞΙΑ.

Κύριε Συντάκτα τοῦ Φιλοκάλου!

Παρακαλεῖσθε νὰ καταχωρήσητε τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον εἰς τὸ ἀξιόλογον περιοδικόν σας, τοῦ ὁποίου εἶμαι τακτικωτάτη ἀναγνώστρια, καὶ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως καὶ μακροημερεύσεως τοῦ ὁποίου δέομαι νύκτα καὶ ἡμέραν.

Πρό τινων ἡμερῶν ἦτο ἡ ἑορτὴ τοῦ θείου μου, ὅστις ὢν φύσει εὔθυμος καὶ καλοκἀγαθος μᾶς ἔδωκε χορὸν καὶ δεῖπνον ἀξιόλογον περὶ τὸ μεσονύκτιον.

Ἐν ᾧ δὲ ἐξηκολούθει ὁ χορὸς, ὁ νέος ἐξάδελφός μου Κύριος Ἀδιαφόριος, κεκμηκὼς καὶ ἱδρωμένος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς καλλυντήριον, καὶ ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῷ κλίνης, ἥτις ἦν περικεκαλυμμένη ὄπισθεν τοῦ ἀλεξηνέμου (paravant).

Μετ' ὀλίγον εἰσέρχονται καὶ δύο νεάνιδες ἵνα ἐπανορθώσωσι τὰς ἐκ τοῦ χοροῦ ζημίας των, ἡ φίλη μου Κυρία Ἀσπασία Λουλουδάκη, καὶ Κλεοπάτρα Καπνοκεφάλου, καὶ ἐν ᾧ ἐκαλλωπίζοντο ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου

— Φίλη Ἀσπασία, λέγει ἡ Κυρία Κλεοπάτρα, δὲν ἤκουσες νὰ λέγουν διὰ ἐμένα τίποτε;

— Μάλιστα, ἐπαίνους ὅσους θέλεις, καὶ μεταξὺ ἄλλων ὁ Κύριος Ἀλκιβιάδης Ντουσεμετζῆς ἔλεγεν ὅτι εἶσαι ἡ βασίλισσα τοῦ χοροῦ. Ἀμὴ σὺ τί ἤκουσες γιὰ μένα;

— Καὶ ποῦ νὰ σοῦ τὰ λέγω; Π. Χ. ὁ Κύριος Ἐρώφιλος Μπατινάδας ἔλεγε τὰ *σπεργματέτα* καὶ οἱ πολυζλαιοι ἦσαν περιττοὶ ἀπόψε ἀφ' οὗ οἱ ὀφθαλμοί σου ἀκτινοβόλουν τόσον λαμπρά.

—Ἀμὴ γιὰ 'μένα δὲν λέγουν τίποτε; εἶπε βραγχωδῶς ἡ φωνὴ τοῦ ἐξαδέλφου μου προεκβαλόντος αἴφνης τὴν κεφαλήν του ὄπισθεν τοῦ ἀλεξηνέμου.

— Οἰβοὶ φουρτούνα μας! ἀνεβόησαν συγχρόνως αἱ δύο φιλαινάδες φεύγουσαι ὡς ἡ ἀστραπή!!!

Ἡ δούλη σας Σ. Κ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

(ἐκ νομίσματος ἀρχαίου)

γεννᾷ τῷ 272, αὐτοκρ. τῷ 306, ἀποθ. τῷ 337.

ΒΥΖΑΣ

ὁ πρῶτος τοῦ Βυζαντίου κτίτωρ

(ἐκ νομίσματος ἀρχαίου)

ΒΥΖΑΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΤΙΤΩΡ, ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ.

Προχωρῶν ὁ ὁδοιπόρος πρὸς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου 'του, καθ' ὅσον πλησιάζει, ἀνακαλύπτει ὅτι ἐκεῖ ὅ,που 'τῷ ἐφαίνετο ὄρος, εἶνε νέφος· ἡ λίμνη, ἄμμος· ἡ πόλις, δάσος. Τὸ ἐναντίον συμβαίνει εἰς τὸν ἀνατρέχοντα τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν ἱστοριῶν ὅλων τῶν ἐθνῶν· ἐπειδή, καθ' ὅσον μακρύνεται τοῦ σημείου τῶν νεωτέρων χρόνων, τὰ πράγματα λαμβάνουσι φαντασιώδη μορφήν, οἱ ἄνθρωποι γίνονται θεοί, τὰ ἄψυχα ἔμψυχα, τὰ ζῶα, τὰ δένδρα, οἱ ποταμοὶ μεταβάλλονται εἰς λογικὰ ὄντα, ἐνανθρωπίζονται· ἡ δὲ πολύμορφος φαντασία, ἡ Κίρκη αὕτη τοῦ λογικοῦ, ἀποκλείουσα τὴν κρίσιν, ἐμβαίνει μόνη, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς χρυσοπτέρου ποιήσεως, εἰς τῆς Μυθολογίας τὰς χώρας. Καὶ ἰδοὺ διατὶ αἱ πρῶται σελίδες τῶν χρονικῶν παντὸς ἔθνους φέρουσι τὸν ἀπαράγραπτον χαρακτῆρα τοῦτον τῆς ἀνθρωπίνης κενοδοξίας, ὅς τις, ἀρχόμενος 'να διαπαιδαγωγῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς κοιτίδος, 'δὲν τὸν ἐγκαταλείπει οὐδὲ μετὰ τὸν τάφον.

Τοῦ κοινοῦ τούτου τῶν ἀνθρωπίνων ἀναμνήσεων νόμου 'δὲν ἐξαιρεῖται καὶ τὸ Βυζάντιον· καὶ θεοὶ καὶ ἥρωες καὶ θαύματα καὶ μεταμορφώσεις περιστοιχοῦσι καὶ αὐτοῦ τὴν κοιτίδα. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Βύζας ἢ Βύζης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αὐτοῦ κτίστωρ καὶ οἰκιστής, μαρτυρεῖ τοῦ ὀνόματος ὁ ἦχος, ἔχων σύμφωνον τὴν ἠχὼ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ λογογράφων. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς μαρτυρίας αὐτῶν ἔρχονται καὶ τὰ ἀρχαιότατα τῶν Βυζαντίων νομίσματα, ἐν οἷς ἐγκεχάρακται πωγωνοφόρων καὶ περικείμενος κράνος ὁ ἐπώνυμος οὗτος τοῦ Βυζαντίου ἥρως, ἀφ' ὧν ἀναγραψάμενοι προτάξαμεν τοῦ παρόντος κεφαλαίου καὶ ἡμεῖς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

'Αλλ' ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζησεν, ἡ πατρὶς καὶ ἡ γενεαλογία αὐτοῦ διαμφισβητοῦνται, ἂν καὶ ὁ Κωδινὸς ὡρισμένως λέγῃ, ὅτι « ἀπὸ Βύζαντος μέχρι » Σεβήρου ἔτη διῆλθον 685. » Καὶ ἡ μὲν μυθωδεστέρα παράδοσις 'τὸν θέλει υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Κεροέσσης, τῆς παρὰ τῷ Στεφάνῳ Κρεούσης, θυγατρὸς τοῦ Διὸς καὶ 'Ιοῦς (1) τῆς 'Ινάχου, ἥτις, οἰστρηλατουμένη κατὰ μῆνιν τῆς Ἥρας, καὶ πολλὰς περιπλανηθεῖσα ἠπείρους τε καὶ θαλάσσας, ἔφθασε τέλος εἰς τὸν ἀπ' αὐτῆς κληθέντα Βόσπορον, τοῦτον δὴ τὸν Θρᾴκιον, καὶ διανηξαμένη αὐτὸν ἀπὸ τῆς 'Ασίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐγέννησε τὴν Κεροέσσαν, ἐν τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν Λιδάρεως καὶ Βορβύσου, τοῦ μὲν ἀπ' ἄρκτου, θατέρου δὲ ἐκ δυσμῶν κατιόντων εἰς τὸν τοῦ Βυζαντίου κόλπον, παρὰ τὸν τῆς Σεμέστρης βωμόν, ὅπου καὶ μαντεῖον ἦν τῶν δύο ποταμῶν τούτων. Τῆς Κεροέσσης ταύτης, ἀφ' ἧς ἔλαβε καὶ ὁ κόλπος τὸ ὄνομα, ἐρασθεὶς ὁ Ποσειδῶν, ἐτέκνωσεν ἀπ' αὐτῆς τὸν Βύζαντα, κληθέντα οὕτως ὑπὸ τῆς τροφοῦ αὐτοῦ Βυζίης τῆς νύμφης (2). Ἡλικιωθεὶς δὲ ὁ Βύζας, ὅπλοις καὶ θήραις ἐσχόλαζε. Καί ποτε ταῦρον αὐτοῦ θύοντος ἐπὶ τῷ τῆς Σεμέστρης βωμῷ, ἀετὸς ἀναρπάσας τὴν τοῦ θύματος καρδίαν, μετέφερεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ προβόλου τῆς ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου χερρονησιζούσης Θρακικῆς ἄκρας, εἰς τὰ ἀπέναντι Χρυσοπόλεως, ὅπερ ὁ Βύζας εἰς ἀγαθὸν οἰωνισάμενος, πόλιν ἔκτισεν ἐκεῖ ἑαυτοῦ ἐπώνυμον, Ποσειδῶνος καὶ 'Απόλλωνος συναιρομένων αὐτῷ, ὅθεν καὶ *θεόκτιστα τείχεα* ἐπονομάζονται τὰ τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ τῆς 'Ερυθραίας Σιβύλλης χρησμῷ τῷ παρὰ Ζωσίμῳ (3).

Καὶ ταῦτα μὲν ἡ Μυθολογία· κατὰ δὲ τὴν ἱστορικωτέραν ἀναγραφήν, Φειδαλία ἢ Φειδάλεια, θυγάτηρ Βορβύσου τοῦ τοπάρχου τοῦ Βυζαντινοῦ ἐμπορίου, ζῶντος μὲν ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτῆς, πλεῖστα ἐν αὐτῷ κατεσκευάσατο οἰκοδομήματα, καὶ Τύχην ἱδρύσατο, Κερόην ὑπ' αὐτῆς κληθεῖσαν· τελευτήσαντος δὲ αὐτῇ τοῦ πατρὸς, Βύζαντι συζευχθεῖσα τῷ βασιλεῖ τῆς Θρᾴκης, διετείχισε, κατὰ διαθήκην τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τὴν πόλιν, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συζύγου 'της. Κατ' ἄλλους δὲ, ἡ Φιδάλεια, κρύφα συγγενομένη τῷ Βύζαντι, καὶ φοβουμένη διὰ τοῦτο τὸν πατέρα αὐτῆς, κατεκρήμνισεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη ὁ Φιδαλείας κόλπος (Μπαλτὰ-ἰλιμάν), εἰ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἄλλως αἰτιολογεῖ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν. « Τὸν δὲ Βύζαντα, λέγει ὁ Εὐστάθιος (4), οὗ ἐπώ» νυμον τὸ Βυζάντιον ἄστυ, δικαιότατόν φασιν ἀν» θρώπων γενέσθαι, καὶ ἐπάρξαι τῆς παραλίας ἁ» πάσης Θρᾴκης, ἕως καὶ εἰς Αἶμον τὸ ὄρος. » Ἦσαν δὲ αὐτοῦ τε καὶ τῆς Φιδαλείας καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως διάφορα ἀγάλματα, κατὰ τὸ Χρονικὸν ΚΗ., ὧν ἐπισημότερον τὸ ὑπὸ Καλλικλέους ἢ Καλλιάδου, τοῦ στρατηγοῦ τῶν Βυζαντίων, ἐν τῷ ἄστει ἱδρυθὲν, ὅπου ὠκοδομήθη ἔπειτα ἡ καλουμένη Βασιλικὴ (σοά). Τῆς δὲ Φιδαλείας ἀναφέρει ὁ Κωδινὸς καὶ « ἐν τῇ κατωγαίῳ πόρτᾳ, τῇ » νῦν πληρεσάτῃ, στοιχεῖον· οὗ ἀρθέντος, σεισμὸς

[1] Σημειωτέον ὅτι, κατὰ τὸν Εὐστάθ. [εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ. 92], Ἰὼ ἐλέγετο, κατὰ τὴν τῶν 'Αργείων διάλεκτον, ἡ Σελήνη. Λέγει δὲ καὶ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον ὅτι « οἱ 'Αρ» γεῖοι μυστικῶς, τὸ ὄνομα τῆς Σελήνης τὸ ἀπόκρυφον 'Ιὼ λέ» γουσιν ἕως ἄρτι. » Τούτου τεθέντος, ἐξηγεῖται καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Βυζαντίων συχνότατα ἀπαντωμένη ἀμφικυρτος ἡ Κεροέσσα σελήνη, τὴν ὁποίαν τότε πλέον ὄχι κατὰ σύμπτωσιν, ἀλλὰ κατὰ μίμησιν ἔλαβεν ὡς ἔμβλημα αὐτοῦ καὶ τὸ 'Οθωμανικὸν Κράτος, καθὼς εἴκασε καὶ ὁ Τουρνεφόρτιος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πιθανῶς καὶ ὁ Choiseul-Gouffier (Voyage Pittoresque T.2,p.454], εἰ καὶ ὁ διασημος οὗτος περιηγητὴς ἀναγει τὴν αἰτίαν τοῦ ἐμβλήματος εἰς ἄλλο ἱστορικόν. Ὁ Tristam μάλιστα ἐξέδωκε [Comment Histor T.I.] τὸ ἀντίτυπον ὡραίου τινὸς νομίσματος τοῦ Τραϊανοῦ, ἐπὶ θάτερα τοῦ ὁποίου εἶναι ὄχι μόνον τῆς ἀμφικύρτου σελήνης ὁ τύπος, ἀλλὰ καὶ ἀστέρος αὐτῇ ἐπικειμένου, αὐτὸ δηλ. τοῦτο τὸ ἔμβλημα τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

[2] Σημειωτέον προσέτι ὅτι Βυζίον, ὡς ἐκ τοῦ βυζᾶν, ὀνομάζουεν κοινῶς οἱ Ἕλληνες τὸν μαστὸν ἢ μαζόν.

[3] Βιβλ. Β'.

[4] Εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ.

» κατέσχε τὸν τόπον ἐπὶ πολύ. » Καὶ ἴσως εἰς αὐτὸ ἐπεγέγραπτο τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σωζόμενον ἑξῆς δίστιχον:

« Ἱμερτὴ Φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθην·
Εἰμὴ δὲ Βουπάλεως δῶρον ἀεθλοσύνης. »

Ἀλλ' οἱ ἀκριβέστεροι τῶν συγγραφέων, τούτοις ἀπαρεσκόμενοι, ὡς ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον ἐκπίπτουσιν, ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ Βύζης, στρατηγὸς τῶν Ἀργείων, ἤ, κατὰ τὸν Στέφανον καὶ Εὐστάθιον, τῶν Μεγαρέων, ἤγαγεν ἐνταῦθα ἀποικίαν αὐτῶν τῷ 657 ἔτει π. Χ. (1), ἀφ' οὗ, μαντευομένοις αὐτοῖς περὶ κτίσεως πόλεως, ὁ Ἀπόλλων ἐχρησμοδότησε ταῦτα τὰ ἔπη:

« Ὄλβιοι οἱ κείνην ἱερὴν πόλιν οἰκήσουσιν,
» ἀκτὴν Θρηϊκίην, ἔνυγρον παρά τε στόμα Πόντου,
» ἔνθα δύο σκύλακες πολιὴν λάπτουσι θάλασσαν,
» ἔνθ' ἰχθὺς ἔλαφός τε νομὸν βόσκονται ἐς αὐτόν. »

Συμβαλόμενοι λοιπὸν ὅτι ὁ χρησμὸς ἐδήλου τὸν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κυδάρεως καὶ Βορβόσου τόπον, ὅπου αἱ μὲν ἔλαφοι τῶν πέριξ λόφων, συνηρεφῶν ἔτι τότε, κατερχόμεναι ἐβόσκοντο τὸν περὶ τὰ ἐκεῖσε ἕλη κάλαμον· οἱ δὲ ἰχθύες, καὶ μάλιστα οἱ θύννοι, ἀσμενίζοντες τῇ νηνεμίᾳ τοῦ κόλπου, ἐνέμοντο τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν καταφερομένην ἰλὺν καὶ τὰ παρασυρόμενα ἀκρόδρυα (2), ἱδρύσαντο τὸ πρῶτον ἐνταῦθα. Θυομένοις δὲ αὐτοῖς, ἱέρακα ἤ, κατ' ἄλλους, κόρακα καταπτάντα, μερίδα τοῦ ἱερείου ἁρπάσαι καὶ εἰς τὸ Βοσπόριον ἀκρωτήριον μετακομίσαι. Μαθόντες οὖν παρά τινος βουκόλου, κατοπτεύοντος ἐκ τοῦ ὑπὲρ τὰς ἐκβολὰς λόφου (ὃν ἀπ' αὐτοῦ Βουκόλιον ἐκάλεσαν), τὸν τόπον ὅπου κατέπτη ὁ ὄρνις, καὶ οἰωνισάμενοι θεῖον εἶναι τὸ συμβάν, μεθιδρύσαντο ἐκεῖσε.

Τὸν δοθέντα δὲ εἰς τοὺς πρώτους τούτους οἰκιστὰς τοῦ Βυζαντίου χρησμὸν ἄλλον τρόπον ἔχοντα ἀναφέρουσιν ὅ,τε Στράβων, ὡς εἴδομεν, καὶ ἄλλοι. Ἱδρυθῆναι γὰρ αὐτοὺς ἔχρησεν ὁ Ἀπόλλων *ἀπ' ἐναντίον τῶν τυφλῶν*, τυρλοὺς αἰνιττόμενος τοὺς τὴν Χαλκηδόνα οἰκήσαντας πρὸ αὐτῶν Μεγαρεῖς, οἵτινες οὐ συνεῖδον τὰς ἀπὸ τῶν τόπων καὶ τῆς θυννοθηρίας ἰδίως ὠφελείας, ἀλλά, προελόμενοι τὰ χείρω, ἱδρύθησαν ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ἀσίας περαίᾳ τοῦ Βυζαντίου, οὓς διὰ τὴν αὐτὴν πάντως αἰτίαν καὶ ὁ Αὐσόνιος, ὡς εἴδομεν, μωροὺς ἀποκαλεῖ.

Τοὺς οἰκιστὰς δὲ τούτους τοῦ Βυζαντίου Μιλησίους θέλει ὁ Βαλλέϊος (3), ἴσως διότι καὶ αὐτοὶ ἔστειλαν μετὰ τοὺς Μεγαρεῖς ἀποικίαν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τοῦτο εἰκαζουσί τινες ὅτι καὶ ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (4) Ἀθηναίων ἀποικίαν ὀνομάζει τὸ Βυζάντιον, ὡς τῶν Μιλησίων ἀποίκων ὄντων τῶν Ἀθηναίων. Πιθανώτερον ὅμως μοι φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀποικισμὸν ἐννοεῖ τὸν κατὰ διαφόρους καροὺς ἐποικισμὸν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὃν λόγον καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος Λακεδαιμονίων ἀποικίαν αὐτὸ ἀποκαλεῖ.

Ἀλλ' ὅτι Μεγαρεῖς, ἢ τοὐλάχιστον Δωριεῖς, ἦσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἀρχαιότατοι τοῦ Βυζαντίου ἄποικοι, βεβαιοῦσιν οὐ μόνον ὁ Φιλόστρατος (5), Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης (6), Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (7) καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τὸ δωρίζον τῆς φωνῆς αὐτῶν, ᾧ φαίνονται χρώμενοι κἀν τῷ παρὰ Δημοσθένει (8) ψηφίσματι, καὶ τὸ σιδηροῦν νόμισμα, δι' οὗ συνηλλάττοντο, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην (9).

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Βύζαντος καὶ τῶν κατ' αὐτόν, ἐὰν ᾖ νε δυνατόν, διασχίζων τις τὸ κάλυμμα τοῦ μύθου καὶ τῆς ἀλληγορίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλάλει κατὰ τοὺς μυστηριώδεις ἐκείνους αἰῶνας ἡ Ἱστορία, ἵνα εἰκάσῃ ὅσον ἔνεστι τἀληθές, φαίνεται ὅτι τολμηρός τις θαλασσοπόρος (Ποσειδῶνος υἱὸς), Ἀργεῖος ἴσως ἢ Μεγαρεὺς τὴν πατρίδα, κατανοήσας τὴν εὐφυΐαν τοῦ τόπου, συνῳκίσθη μὲ τοὺς τυντρόφους του, καταρχὰς μὲν εἰς τοῦ κόλπου τὸν μυχόν, ὅπου προσωρμίζοντο φυσικῶς αἱ νῆες· ἔπειτα δὲ, διὰ τὸ ὀχυρώτερον, ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Βυζαντίου ἄκρας, καλουμένης Λύγου, ἀπὸ φυτοῦ τοιούτου ἐκεῖ παραπεφυκότος, διατειχίκας αὐτὴν κατὰ τῶν ἐπικειμένων λῃστῶν τῆς Θρᾴκης. Νυμφευθεὶς δὲ, εἴτε ἑκοῦσαν, εἴτε καὶ βίᾳ, καθὼς ἐσυνειθίζετο τότε, τὴν θυγατέρα τινὸς τῶν ἰσχυόντων ἰθαγενῶν, κληρονόμον πλουσίαν (ἐὰν πρέπῃ 'να συμπεράνῃ τις καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός 'της *Φειδάλεια*, ὅπου ἐμφαίνεται ἡ φειδὼ καὶ ἡ ἁλεία), καὶ ἀσφαλίσας οὕτω τὴν δυναστείαν αὐτοῦ πανταχόθεν, ἔδωκεν εἰς τὴν νέαν συνοικίαν ταύτην τὸ ὄνομά 'του, καὶ ἐπὶ πᾶσι καθιέρωσεν αὐτήν, καθὼς ὅλοι τῶν δυναστειῶν οἱ ἀρχηγέται, καὶ διὰ θεοσημειῶν καὶ θαυμάτων, συγγενεύσας μὲ θεοὺς καὶ θεάς.

Τὸν Βύζαντα θανόντα διεδέξατο Δυναῖος ἢ Δεινίας, Μεγαρεύς, ἀρχηγὸς τῶν Χαλκηδονίων, ὅς τις καὶ διέσωσε τὴν ἀρτισύστατον ἀποικίαν ταύτην ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἀντιστὰς εἰς αὐτοὺς ἀνδρείως, ὥστε καὶ τὴν κτίσιν αὐτὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς αὐτόν τινες ἀναγράφουσιν.

[1] Ἤ 658, διότι κατὰ τὸν Εὐσέβιον [ἐν τῷ Χρονικῷ], ἡ κτίσις τοῦ Βυζαντίου συμπίπτει τῷ β'. ἢ γ'. ἔτει τῆς λ'. Ὀλυμπιάδος, ἤ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τῷ ιζ'. ἔτει μετὰ τὴν Χαλκηδόνος κτίσιν, συμπίπτουσαν τῷ β'. ἔτει τῆς κστ'. Ὀλυμπιάδος, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἡρόδοτον διαφωνεῖ κατὰ δύο ἔτη Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος, χρονολογῶν τὴ κτίσιν τοῦ Βυζαντίου τῷ ιθ'. ἔτει μετὰ τὴν τῆς Χαλκηδόνος συμπίπτοντι, κατὰ μὲν τὸν Σενάτωρα [ἐν τῷ Χρονικῷ], τῷ ἐν Ῥώμῃ βασιλείᾳ τοῦ Τουλλίου Ὀστυλλίου, ὃς ἦρξατο βασιλεύειν τῷ ζ'. ἔτει τῆς κζ'. Ὀλυμπιάδος· κατὰ δὲ τὸν Κεδρηνόν, τῇ ἐν Ἰουδαίᾳ βασιλείᾳ τοῦ Μανασσῆ [4014—4070 π. Χ.], καὶ οὐχὶ, κατὰ τὸν Γλυκᾶν καὶ Ἰωήλ, τῷ τοῦ Ἰωσίου, ὃς ἦρξατο βασιλεύειν τῷ 4073.

[2] Ἴδε Στράβωνα Βιβλ. Γ'., β'.

[3] Βιβλ. Β'.
[4] Βιβλ. ΚΒ'.
[5] Βίοις Σοφιστῶν Βιβλ. Α'.
[6] Περίπλ.
[7] Περὶ Θεμ. Α'. β'.
[8] Περὶ Στεφ. §.
[9] Νεφ. 249.

Εἰς ποίαν δὲ πλούτου καὶ ἰσχύος περιοπὴν ἔφθασεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸ Βυζάντιον, διὰ τὴν ἐμπορικωτάτην αὐτοῦ θέσιν, εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἀκόμην αἰώνων τῆς κτίσεώς 'του, ἀρκεῖ 'να 'μᾶς πληροφορήσῃ καὶ μόνη τῶν θεοκτίστων τῷ ὄντι τυχῶν αὐτοῦ ἡ συναρμογή, τὰ ὁποῖα περιγράφουσιν ὁ Ἡρωδιανὸς καὶ Δίων ὁ Κάσσιος.

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Τῷ Φιλοκάλῳ.

Φιλόκαλε, φιλόκαλε υἱὲ τῆς Ἰωνίας,
Ὑπὸ θερμῆς φλεγόμενος κ' ἁγνῆς φιλογενείας,
Πῶς ὑπὲρ τῆς παιδείας μου τῆς τόσον χαριεσσῆς
Ἐκήρυξας ἐγκώμιον ἀξίας ὑψηλῆς;
Κ' ἐξέρρασας εὐχὴν
Διδοῦσαν ἀπροσδόκητον ἐμοὶ ὑπεροχήν;

Ἐγὼ τύπος μιμήσεως, ὦ φίλε μου νὰ γένω
Εἰς τὰς συμπατριώτιδας Ὁμήρου καὶ Θαλῆ;
Ἐγὼ, ἥτις 'ς τοὺς πρόποδας τοῦ θείου ὄρους γένω,
Καὶ τὰ ἀειθαλῆ
Μακρόθεν μόνον ἄνθη του μὲ πόθον ἀτενίζω
Καὶ μ' ἄχαριν βραδύτητα πρὸς ταῦτα βηματίζω;(*)

Αἱ εὐρυεῖς, χαρίεσσαι, ὡραῖαι Ἰωνίδες
Εἶν' ἐλαφραὶ ταχύπτεροι, ὦ φίλε, Χρυσαλίδες,
Καὶ δι' ἑνὸς ἁρμήματος δύνανται ζωηροῦ
Πρὸς τὰς αὐγὰς νὰ φθάσωσιν ἡλίου γλυκεροῦ.
Καὶ ἀπὸ τῶν Ὡρῶν
Τοὺς κήπους νὰ ἀθροίσωσι ῥοδόκρινον σωρόν.

—Ὦ! σύννουν μὲ κατέχησεν ἡ συμπαθής σου κρίσις,
Κ' ἐμμούσους μοὶ διήγειρε 'ς τὸ στῆθος ὀργασμοὺς
Μίαν σελίδα δέχθητι 'ς τοὺς κάτω νὰ χαρίσῃς
Αὐτούς μου στοχασμούς,
Δι' ὧν ἡ πτωχὴ Μοῦσά μου ἀγαπητέα κάλλη
Τῆς Ἑλληνίδος ἔσπευσε Χριστιανῆς νὰ ψάλλῃ.

Η ΕΛΛΗΝΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗ.

Τὰς κρινώδεις της χεῖρας ἡ Αὐγὴ μειδιῶσα
Τὸν αἰθέρα ὁπόταν ἀναβαίνουσα τείνῃ,
Κ' ἐστεμμένη μὲ ἄστρα γλυκυστίλβοντα τόσα,
Μυστικὴν εἰς τὸν κόσμον καλλονὴν ἐπιχύνῃ,
Τόσην δὲν ἔχει χάριν, οὔτε βλέμμα γλυκύ·
Ὅσον εἶν' ἐρασμία, ὅσον εἶν' θελκτικὴ
Αὕτ' ἡ Κόρη, ἣν ἔτεκ' ἡ Ἑλλὰς, κ' ἡ Θρησκεία
Τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἁγία,
Εἰς ἣν κάλλη τοσαῦτα ἀναπτύσσονται θεῖα.

Βασιλὶς ὑψηλόφρων, εὐτυχῶς γεννημένη
Εἰς ἀνάκτορον, ὅπου θρόνος πρώτιστος πάντων
Διαπρέπει, καὶ εἶναι θαυμαστῶς κυκλωμένη
Ἐκ τῶν πλέων ἐξόχων ἐκλεκτῶν ἀδαμάντων,
Ἤθους δὲν ἔχει τόσον ὑψηλὸν μεγαλεῖον,
Ὅσον μέγεθος ἔχει, ὅσον ὕψος τι θεῖον
Αὕτ' ἡ Κόρ' ἡ τεχθεῖσα ἐπὶ γῆς τῆς Ἑλλάδος
Καὶ ἐντὸς τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀλιάδος.

Τὸ καλλίφυλλον ἴον, καὶ τὸ πάλλευκον κρῖνον
Ἀναθάλλοντα ἔνδον εὐανθοῦς περιβόλου,
Καὶ τὸ κάλλιστον ῥόδον ἐν τῷ μέσῳ ἐκείνων
Ὑπερέχον, καὶ πλῆρες καλλονῆς ὑπερβόλου,
Ὅλ' αὐτὰ ἐλαττοῦνται τῆς εὐμόρφου χροιᾶς,
Ἣν 'ς τὰ χείλη της ἔχει, ὀφθαλμοὺς, παρειὰς
Αὕτ' ἡ Κόρ' ἡ τεχθεῖσα 'ς τὸν σεπτὸν Ἑλικῶνα,
Κ' εἰς τὸν θεῖον Λειμῶνα
Τοῦ Χριστοῦ, ὅπου βλέπεις Παραδείσου ἀνθῶνα.

Ἄγγελε τῆς ζωῆς της, αὕτ' εἰπέ μ' ἡ παρθένος
Διατί προικισμένη εἶν' ἐκ τόσων χαρίτων;
Διατί τὴν στολίζει στέφανος ποικιλμένος
Ἐκ θελγήτρων τοιούτων ἐκλεκτῶν, ἀσυγκρίτων;
—Μὴ τὴν ἔπλασ' ὁ Πλάστης συναθροίσας τὰ κάλλη
Ὅσα ἔχει ἡ Κτίσις αὕτη ὅλ' ἡ μεγάλη;
Ἢ αὐτὴν Παραδείσου ὡς ἀντίτυπον στείλας
Νὰ μᾶς ἕλκῃ σκοπεύει πρὸς ἐκείνου τὰς πύλας,
Αἱ ὁποῖαι τὸν θρόνον
Τῆς Ἀνάσσης ἐγκλείουν τῶν ἀπείρων αἰώνων;

—Ὄχι, οὔτ' εἰς τὸ ῥόδον τὴν λαμπρὰν καλλονήν της
Αὕτ' ὀφείλει ἡ Κόρη, οὔτ' ἐξῆλθε τῶν κήπων
Παραδείσου, κ' ἐπάνω 'ς τὴν γλυκεῖαν μορφήν της,
Τὸν ἐκείνου ὁ Πλάστης δὲν διέγραψε τύπον.—

Αἱ μεγάλαι Του χεῖρες ὅταν ταύτης τὸ σῶμα
Τὸ ἐκ τόσων θελγήτρων εὐγενῶν στολισμένον
Ἐπεχείρουν νὰ πλάσουν εἶχ' ὁ Πλάστης τὸ ὄμμα,
Τὸ σοφὸν Του μ' ἀγάπην τρυφερὰν ἐστραμμένον
Εἰς τοῦ ὄρους Διβάνου τὴν ἁγίαν ὀφρύν,
Κ' εἰς ἐκείνην Ὀλύμπου τὴν σεπτὴν κορυφήν,
Ὅπου λύρα κιθάριζει ποιητοῦ ἐξαισίου,
Καὶ προφήτου ἁγίου
Ὕμνους ἔμελπ' ἡ γλῶσσα ἱεροῦ Ψαλτηρίου·

Ὅπου μέγα ἀνῆλθε τὸ τοῦ Ἕλληνος πνεῦμα
Νὰ δίδῃ τὸν θεῖον προσπαθοῦν χαρακτῆρα,
—Καὶ ὁπόθεν κατέβη μὲ πανίλεων νεῦμα
Ὁ Θεὸς καὶ ἐκτείνας τὴν φιλάνθρωπον χεῖρα,
Ἤγειρε τὴν εἰς βόθρους στοτεινοὺς ἐμπεσοῦσαν
Γενεὰν τῶν ἀνθρώπων, καὶ βαρέως θρηνοῦσαν,
Καὶ εὐπλόνας εὐνόως τὰ ῥυπῶντα της μέλη,
Τὸ οὐράνιον ἅμαξ' εἰς τὰ χείλη της μέλι.—

Κ' εἰς τὸ πλάσμα του τότε παρευθὺς ἐτυπώθη
Τὸ θαυμάσιον 'κεῖνο παγκαλὲς μεγαλεῖον,
Δι' οὗ τόσον τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ὑψώθη,
Δι' οὗ πᾶσά του πρᾶξις ὕψος ἔλαβε θεῖον

(*) Τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς ἡ μετριοφροσύνη ἀεὶ ἀχώριστος ἐστιν. Σχ. τοῦ Σ.

—Κ' εὐκλεΐσθη τὸ σῆθος τῆς Ἑλλάδος γεννῶν
Παίδων θίασον πάνυ περιφήμων κλεινῶν
Περισόφους Σωκράτας, κ' Ἀριστείδας δικαίους,
Κ' ἄνδρας ἄλλους γενναίους
Τοῦ μεγάλου προγόνου θαυμαστοῦ Περικλέους.

Κ' εἰκονίσθη ἐπάνω τοῦ λευκοῦ της μετώπου
Ἡ ἀκήρατος λάμψις, ἡ ἁγία ἐκείνη,
Ἣν ὁ νοῦς ἀνηρεύνα ἔκπαλαι τοῦ ἀνθρώπου
Μάτην, κἂν ὅπως ταύτην ἀμυδρῶς διακρίνῃ.
—Εἰς μικρὸν ἐνεφάνη ὅμως αὕτη χωρίον
Τὸ θεσπέσιον 'κεῖνο στεφανοῦσα παιδίον,
Δι' οὗ φῶς Ἀληθείας μυστικῆς διεχύθη
Εἰς τὸ Πᾶν, καὶ τὸ σκέπον αὐτὸ σκότος ἐλύθη.

Κ' ἠκολούθει ὁ Πλάστης ν' ἀπευθύνῃ τὸ βλέμμα
Ἐνῷ ἔπλαττε ταύτην τὴν καλὴν τοῦ Παρθένον,
Πρὸς δυσμὰς, πρὸς ἐκεῖνο τὸ περίβλεπτον στέμμα,
Ὅπερ εἶν' ὑπεράνω Ἀθηνῶν ἱδρυμένον,
Τὸν ἐξαίσιον 'κεῖνον τῆς Ἑλλάδος ναόν,
Τὸν περίβολον, ὅπου εὐθαλὲς, ἀγλαὸν
Τῆς Σοφίας καὶ Τέχνης τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων
Τὸ ἀμάραντον κρῖνον
Θάλλει ἔτ' εὐωδίαν παντερπῆ διαχύνον.

Κ' εἰς τὴν χώραν ὁ Πλάστης ἅμ' ἀπέβλεπεν, ὅθεν
Ἀνημμένη ἀνέρχετ' ἡ λαμπὰς τοῦ ἡλίου,
Ὅπου ἤγειρεν Ἄναξ ἐμπνευσμένος Θεόθεν
Οἶκον ἅγιον, ἔνθα ὑψηλοῦ μυστηρίου
Σχέδιον ἐτελέσθη ἐκ Θεοῦ ὡρισμένον·
Κ' ἐθεώρει τὴν ἔνδον ἐκτραφεῖσαν Παρθένον,
Δι' ἧς χάριτος θείας κρατὴρ ὅλος 'κενώθη
Κ' ἡ γῆ πᾶσα εἰρήνης ποθητῆς ἐπληρώθη·

Ἥτις εἶναι τὸ μῦρον τὸ χυθὲν ἐκ τῶν κόλπων
Τῆς ἀγάπης Ὑψίστου πρὸς τ' ἀνθρώπινον γένος,
Ἥτις εἶν ἡ γλυκίστη ἁρμονία εὐμόλπων
Ἀλιῶν τρισαγίων, Τρισαγία Παρθένος,
Ἥτις εἶν' λαμπροτέρα τῆς ἡλίου αὐγῆς,
Ἀστὴρ θεῖος ἡμέρας ποθητῆς ἐπὶ γῆς
Ἀνατείλας, τῆς θείας προελθὼν λαμπηδόνος —
Ἥτις εἶναι ὁ θρόνος
Ἄνακτος παναγάθου σκευασθεὶς πρὸ αἰῶνος·

Καὶ ἐξήταζεν ἔτι ὁ Θεὸς μετὰ φίλτρου
Τῆς πηγῆς Κασταλίας τὸ καλλίῤῥοον ῥεῦμα,
Τὴν γλυκύτητα ὅθεν τοῦ τοσούτου θελγήτρου
Βυθισθὲν ἀνηρύσθην τῶν Ἑλλήνων τὸ πνεῦμα.
Κ' ἐθεώρει ἐντεῦθεν τὴν Πηγὴν τὴν ἁγίαν,
Ἣς πλησίον καθίσας ὁ Χριστὸς μὲ πρᾳεῖαν
Ἀλιὰν πρὸς τὸ θῆλυ διελέγετο φῦλον,
Κ' ἐχορήγησε νᾶμα ὑπὲρ ἄλλο πᾶν φίλον.

Ἐφ' οὗ τ' ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπιπνέον
Διαχέει τὸν πλοῦτον μυστικῶν χαρισμάτων,
Καὶ εἰς τοῦτο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὸ νέον
Βαπτισθὲν ἐκ τοῦ βάρους τῶν ἀρχαίων πταισμάτων,

Ἀπολύεται φέρον τὴν σφραγῖδα ζωῆς
Ἀθανάτου, ἀμώμου· καὶ ἁγίας πνοῆς
Ἱερὰ ἱλαρότης τὴν ψυχήν του εὐφραίνει,
Καὶ αὐτὴ ἀναβαίνει
Πρὸς Θεὸν ὑπ' ἁγίων ἀρετῶν ἐστεμμένη.

Οὕτω πλάττων τοῦ Πλάστου ὁ πανσθένων βραχίων
Τὴν Χριστόπαιδα ταύτην ἔπλασεν Ἑλληνίδα,
Καλλονῆς οὐρανίου κ' ὕψους ἔκτυπον θεῖον—
Μέγα μέλλον κρατοῦσαν καὶ μεγάλην ἐλπίδα·
—Καὶ τῇ εἶπε μ' ἀγάπην ὁ Θεὸς, « Χαῖρε Κόρη,
Τοῦ ἐν γῇ σου σταδίου ἰδοὺ τίνες οἱ ὅροι—
Μάνθανε πῶς θὰ ζήσῃς ἐπὶ γῆν Ἑλληνίδα,
Τί ὀφείλεις νὰ πράττῃς πρὸς τοιαύτην Πατρίδα·

Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων τοὺς ἁγίους αἰῶνας
Μὲ τὸ κάλλος νὰ μίξῃς ἐποχῆς Περικλείου.
Εἰς καρδίας Ἑλλήνων τοὺς καλλίστους ἀνθῶνας
Νὰ φυτεύσῃς ἐκείνους, οὓς ἐγὼ μὲ τ' ἁγίου
Αἵματος τοῦ υἱοῦ μου τὸ σωτήριον ῥεῦμα
Ἐῤῥάνα φιλανθρώπως· 'ς τὸ ὑψίβατον πνεῦμα
Τῶν Ἑλλήνων τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ νὰ φυσᾷς.

—Σὺ τῷ ὄντι ἐπλάσθης δι' ἡμέρας χρυσᾶς
Ἑλληνὶς, οὐρανόθεν οὐδεμία ἐστάλη
Καθὼς Σὺ θνητὴ ἄλλη,
Ἣν ἀξία τοσοῦτον νὰ στολίζῃ μεγάλη.

Λοιπὸν ἔχε τὸ βλέμμα
Εὐγενὲς καὶ σπουδαῖον, ὡς αὐτό Σου τὸ στέμμα,
Καὶ ἐνδύου στολὴν
Σύμφωνον μὲ ἣν Σ' ἔδωκ' ὁ Θεὸς ἐντολήν·
Κατ' αὐτὴν τὸν καλόν Σου κίνει πάντοτε πόδα,
Κ' ὑπ' αὐτὸν νὰ βλαστάνουν κάμν' ἀείζωα ῥόδα.

Σμύρνῃ 3 Ὀκτωβρίου 1859 Σ. ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ.

(Συνέχεια.)

Ὁ Μουλλᾶ-Ἀχμὲτ ἀδελφὸς τοῦ Μουλλᾶ-Ἀβδελμελὲκ ἀνηγορεύθη βασιλεύς. Μάτην δὲ ἐπειράθη Φίλιππος ὁ Β'. τῆς Ἱσπανίας νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτὸν ὁ Ἀχμὲτ ἐβασίλευσεν ἡσύχως καὶ ἀγαπώμενος μέχρι τοῦ 1603. Ὁ θάνατος αὐτοῦ διήγειρε νέας φιλονεικίας μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του· ἐναντίον δὲ τῶν ἐπικουριῶν αἵτινες ἐπέμφθησαν παρὰ Φιλίππου τοῦ Γ'. πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀντιποιουμένους κληρονόμους ὁ Μουλλᾶ-Ζεϊδὰν ὑπερίσχυσεν. Οὗτος συνῆψε σχέσεις οὐσιώδεις διὰ τὸ ἐμπόριον μετὰ τῆς Ὁλλανδίας (1620), καὶ μετὰ τῆς Γαλλίας (1617—1629). Ὁ Μουλλᾶ-Ἀβδελμελὲκ

καὶ ὁ Ἀχμὲτ ἐβασίλευσαν ἀσήμως (1630—1635). Ὁ Μουλλᾶ-Ἐλβαλὶδ ἀνύψωσεν ἐπί τινα ἔτη τὴν ἤδη ἐξησθενημένην δυναστείαν του· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1637) αἱ ἀταξίαι ἤρχισαν πάλιν, καὶ ὀρεινός τις σφετεριστὴς, ὀνόματι Κρομ-ελ-χασσῆ διέταξε τὴν σφαγὴν πάντων τῶν ἡγεμόνων τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ἀλλ' αἱ σκληροπραξίαι δὲν ὠφέλησαν αὐτὸν ἐπὶ πολὺ, διότι ἀπέθανεν ἀθλίως μετὰ ἑπταετῆ τυραννίαν καὶ ἐγκλήματα, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξεθρονίσθη ὑπὸ νέου ἀντιπάλου, τοῦ Ἀρσίδου, υἱοῦ τοῦ σερίφου Μουλλᾶ-Ἀλῆ. Ὁ Ἀρσίδης εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς νῦν βασιλευούσης δυναστείας. Ἅπασαι αἱ πόλεις αἵτινες εἶχον συστήσει ἀπό τινος χρόνου ἀνεξαρτήτους ἡγεμονίας, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν αὐτῷ (1666). Οὐδέποτε ἡγεμὼν Μαροκινὸς ἐξήσκησε μείζονα ἐξουσίαν, ἀλλὰ δὲν μετεχειρίσθη αὐτὴν εἰμὴ διὰ νὰ ἐπισωρεύσῃ θησαυροὺς διὰ σκληροτάτων καταπιέσεων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο ἡ πρώτη οὐσιώδης διαπραγμάτευσις τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Μαρόκου (1666). Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'. ὅστις ἐζήτει νὰ ἀνοίξῃ πολλὰς διεξόδους εἰς τὸ αὔξον ἐμπόριον τῆς Γαλλίας, ἔπεμψε πρὸς Ἀρσίδην πληρεξούσιον πρέσβυν ὅστις ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὰς μάλιστα ἐνθαῤῥυντικὰς ὑποσχέσεις ὑπὲρ τῶν ἐμπόρων τοῦ ἔθνους του. Αἱ σχέσεις ἤρχισαν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, καὶ κατέστησαν ἔκτοτε δραστήριοι καὶ ἐπικερδεῖς.

Ὁ Μουλλᾶ-Ἰσμαὴλ, διάδοχος τοῦ Ἀρσίδου, (1672) ἐνησχολήθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸ νὰ καταστείλῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Μουλλᾶ-Ἀχμὲτ καὶ τὰς ἐπαναστάσεις διαφόρων φυλῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐθριάμβευσε κατ' αὐτῶν, ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἤρχισε λαμπροτάτη πασῶν τῆς ἱστορίας ταύτης. Αἱ προσπάθειαι τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ νὰ ἐκγαταστήσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Μαρόκου ἀπέτυχον. Οἱ Ἄγγλοι ἀπηλάθησαν ἐκ Ταγγέρης (1684). Οἱ Ἱσπανοὶ ἀπεστερήθησαν πολλῶν κατακτήσεων αὐτῶν, καὶ μεταξὺ ἄλλων τῆς Χαράγδης (Harachd 1689). Τῶν Ἀλγερινῶν ἐκινδύνευσε πολλάκις ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὰ ὅρια τοῦ κράτους των ἐξετάθησαν πολὺ πρὸς νότον. Ταῦτα δὲ πάντα δεικνύουσι τὴν λαμπρότητα τοῦ κράτους τούτου ἐπὶ τοῦ Ἰσμαήλ.

Ὁ Μουλλᾶ-Ἰσμαὴλ προσεπάθει νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς Λουδοβίκον τὸν ΙΔ'., καὶ ὅμως μικροῦ ἐδέησε νὰ ἐκραγῇ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων (1680), ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἐπρότεινε συμβιβασμὸν, καὶ αἱ σχέσεις αἵτινες ἀποκατέστησαν μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν κατήντησαν τοσοῦτον στεναί, ὥστε ὁ Σουλτάνος ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ εἰς γάμον τῆς δεσποσύνης Δεβλουὰ (πριγκηπέσσης τῆς Κόντης), θυγατρὸς νόθου τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ ὅτι ἡ θρησκεία ἦτο πρόσκομμα ἀνυπέρβλητον, καὶ τὰ πράγματα ἐτελείωσαν διὰ συνθήκης περὶ τοῦ ἐμπορίου. Ὁ Μουλλᾶ-Ἰσμαὴλ ἤθελεν εἶναι ἄξιος ἐγκωμίων ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἂν δὲν ἤθελε μολύνει τὰ μεγάλα προτερήματά του διὰ βδελυρᾶς ὠμότητος. Τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτοῦ ἠνοχλήθησαν διὰ τῆς ἀνταρσίας τοῦ Μουλλᾶ-Ζεϊδὰν καὶ τοῦ Ἀβδελμελὲκ υἱῶνα ὑτοῦ, ὁ δὲ Σουλτάνος ὀργισθεὶς ἐξ λέξατο διάδοχον τὸν Ἀχμὲτ Δεβῆ (1727). Εἶχεν 800 ἄῤῥενα τέκνα, καὶ ἡ πόλις Ζαφιλὲλτ κατοικεῖται σχεδὸν ὁλοκλήρως ὑπὸ τῶν ἀπειραρίθμων ἀπογόνων αὐτοῦ. Ὁ Ἀχμὲτ Δεβῆς ἐγκριθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Σουδάνης Αἰθιοπικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπικρατεῖ ἐν μέρει καὶ μέχρι τῆς σήμερον, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἀπένειμε πλουσιοπάροχα δῶρα, κατώρθωσε κατὰ πρῶτον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου κατὰ τῶν ἀνταρσιῶν τὰς ὁποίας ἐπήνεγκον ἡ ἀναγόρευσις καὶ αἱ κακίαι αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ στρατός του τὸν ἐγκατέλειπε, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν. Ἔκτοτε οἱ μαῦροι στρατιῶται ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖράς των καὶ παρέδωκαν τὸν θρόνον ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸν αἱμοχαρῆ Ἀβδ-ἀλλὰχ (1729—1734) εἰς τὸν Μουλλᾶ-Ἀλῆν (1734—1736) καὶ πάλιν εἰς τὸν Ἀβδ-ἀλλὰχ τὸν ὁποῖον ἀνεκάλεσαν, ἔπειτα δὲ (ἐπειδὴ ἐβράδυνε νὰ τοῖς πληρώσῃ τετρακοσίας χιλιάδας σκούδων ἅτινα εἶχεν ὑποσχεθῆν αὐτοῖς) παρέδωκε τὸ σκῆπτρον εἰς τὸν Μουλλᾶ-Μουχαμὲτ (1736) καὶ ἐν ἔτει 1738 εἰς Μουλλᾶ-Ζήν-Λαχαβδίν. Τὸ Μαρόκον σπαραττόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων τούτων ἡγεμόνων καὶ ὑπὸ τῆς φανταστοπληξίας τοῦ στρατοῦ ἀπώλεσεν ὅλην τὴν δύναμιν ἣν εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσμαὴλ διότι τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῶν πολιτειῶν, αἵτινες στεροῦνται μονίμου συντάγματος, καὶ τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ἢ ἐξασθένησις ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν κυβερνώντων.

Ἡ τοιαύτη ἀναρχία παρετάθη μέχρις οὗ ὁ Ἀβδ-ἀλλὰχ ἀποκαταστὰς εἰς τὸν θρόνον ἔκτην ἤδη φορὰν ἐστερεώθη διὰ τῆς σφαγῆς ἱκανοῦ πλήθους τῶν μαύρων στρατιωτῶν (εἶδος γενιτσάρων). Ἔκτοτε δὲ ἅπασα ἡ φροντὶς αὐτοῦ ἐνησχολήθη εἰς τὰ τῆς κοινῆς ἡσυχίας, καὶ συνέδεσεν ἐξωτερικῶς συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τῶν Ὁλλανδῶν δι' ἣν οὗτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ τῇ πληρόνωσιν ἐτήσιον φόρον 15,000 ταλλήρων.

Ὁ Σιδὶ-Μουχαμὲτ, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν (1757) φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς βασιλείας του οὐδένα εἶχεν ἄλλον σκοπὸν ἢ τὸ νὰ ἐπισωρεύῃ θησαυρούς. Ἐντεῦθεν δὲ αἱ πολυάριθμοι συνθῆκαι τὰς ὁποίας συνωμολόγησε μετὰ τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελος τοῦ ἐμπορίου, ἰδίως δὲ μετὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ γεωργία ἤκμασεν αἴφνης ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ αἱ προελθοῦσαι ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαι ἐπλούτισαν ἐπίσης τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς λαοὺς αὐτῆς. Οὐδέποτε τὸ Μαρόκον ἐφάνη εὐτυχέστερον.

Ὁ Σιδὶ-Μουχαμὲτ ἐπεθύμει ἐπίσης ν' ἀποδιώξῃ ἀπὸ τοῦ κράτους του πάσας τὰς ξένας φρουρὰς αἵτινες κατεῖχον τὰς παραλίας αὐτοῦ. Κατώρθωσε δὲ ν' ἀποσπάσῃ τὴν Μαζαγράνην ἀπὸ τῶν Πορτογάλλων, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐν Μελιλλᾷ (1774) καὶ

ἀποθαρρυνθεὶς ἐκ τούτων ἔκλεισεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ἱσπανίας.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τούτου κατηργήθη ἡ μεταξὺ χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων ἀμοιβαία ὑποδούλωσις τῶν αἰχμαλώτων· ἀλλ' ἡ παραχώρησις αὕτη ἀντημείφθη ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς ὑποχρεώσεως εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην διάφορα κράτη τοῦ νὰ πληρόνωσιν ἐτήσιον φόρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον. Ἡ Ὁλλανδία ὑπεχρεώθη νὰ πληρόνῃ 15,000 ταλλήρων (1778) ἡ Δανιμαρκία 25,000 ἡ Σουηδία 20,000· ἀλλ' ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν συγκατένευσαν ποτὲ εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦτον· ἀλλὰ πολλάκις ἐστάλησαν ὑπ' αὐτῶν πλούσια δῶρα εἰς τὸν Σουλτάνον πρὸς ἐξιλέωσιν αὐτοῦ.

Ἔτη τινὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιδὶ-Μουχαμὲτ, ἐν ᾧ τὸ Μαρόκον κατεσπαράττετο ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν υἱῶν του, ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ὁ δὲ ναυτικὸς πόλεμος ὅστις ἐπῆλθε προσείλκυσε τὸ Μαρόκον εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀγγλίας. Δύο νέαι συνθῆκαι συνέσφιξαν τοὺς δεσμοὺς τῶν δύο κρατῶν, καὶ ὅτε ὁ Βοναπάρτης ὡδήγισεν εἰς Αἴγυπτον τοὺς νικητὰς τῆς Ἰταλίας, ὁ Σουλτάνος Σολιμὰν διάδοχος τοῦ Ἰεζὶδ (1797) ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, ἔστειλεν εἰς τοὺς Τούρκους σῶμα στρατιωτικόν. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1807 ὁ Σολιμὰν καλλίων τῶν προκατόχων αὐτοῦ γινώσκων τὰ συμφέροντά του ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Ναπολέοντα πολυτελῆ πρεσβείαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Εὐρωπαϊκὸς ἀποκλεισμὸς ὅστις ἐπησχόλει τότε ἅπασαν τὴν φροντίδα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ ναυτικοῦ τῶν Γάλλων περὶ τὸ τέλος τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου ἐμπόδισαν τὴν συμφιλίωσιν ταύτην τοῦ νὰ ἔχῃ οὐσιώδη ἀποτελέσματα· Ἡ πτῶσις τοῦ Ναπολέοντος ἐν ἔτει 1815 καὶ τὰ μεγάλα ζητήματα ἅτινα κατετάραξαν τὴν Εὐρώπην ἀπέστρεψαν τὴν προσοχὴν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ Μαρόκου. Ὁ Σολιμάνος δὲν εἶχε σχεδὸν τότε ἄλλην φροντίδα εἰμὴ τοῦ νὰ καταβάλλῃ τὰς ἐσωτερικὰς ἐπαναστάσεις, αἵτινες ἀνεφαίνοντο εἰς πᾶν μέρος τοῦ κράτους του, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ 1822 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβδελραχμὰν, ἐνῷ ἡσχολεῖτο εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν, συνῆψε καὶ σχέσεις πολλὰς μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Διατελῶν πρὸ πολλοῦ σύμμαχος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Γαλλίας, ὑπέγραψε καὶ μετὰ τῆς Ἀγγλίας νέαν συνθήκην ἐν ἔτει 1824, καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Σαρδηνίας τὸ 1820. Μόνη ἡ Αὐστρία ἐράνη ἧττον φιλικῶς διατεθειμένη, διότι, ἐπειδὴ ὁ Ἀβδελραχμὰν διέταξε νὰ συλλάβωσιν ἐν ἔτει 1828 πλοῖον Αὐστριακὸν, ὁ ναύαρχος Βαρδιέρας ἐλθὼν ἐκανονοβόλησε τὴν Λαράχην τὴν 3ην Ἰουνίου 1829. Ὁ Σουλτάνος τότε ἔσπευσε νὰ ἀποδώσῃ τὸ πλοῖον καὶ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ὑπὸ ὅρους λίαν συμφέροντας τῇ Αὐστρίᾳ. Ὅτε ὁ πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀλγερίου, τὸ Μαρόκον εἴτε φανερὰ εἴτε κρυφίως ἔτεινε χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτοῦ, καὶ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον προέβη θράσους ὥστε καὶ νὰ προσβάλῃ τὴν Γαλλίαν καὶ ἀποκαταστάσαν ἤδη ἐν ταῖς Ἀφρικαναῖς ἀποικίαις αὐτῆς, ὥστε ἠναγκάσθη αὕτη κατὰ συνέπειαν τούτου πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ κανονοβολήσῃ καὶ τὴν Ταγγέρην καὶ τὸ Μογαδόρον. Ἡ ἐν Ταγγέρῃ συνθήκη τῆς 18 Μαρτίου 1845 προσδιώρισεν εἰς τρόπον εὐχάριστον τὰ ὅρια μεταξὺ Μαρόκου καὶ Ἀλγερίας.

Ὁ Ἀβδελραχμὰν ἔχει ὑπὸ τὴν μισθοδοσίαν αὐτοῦ σωματοφυλακὴν Αἰθιόπων ἐξ 11 ἢ 12 χιλιάδων ἀνδρῶν ὀνομαζομένων Ἀβὶδ Βαχαρί. Οἱ στρατιῶται οὗτοι ἐπαγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀποτελοῦσι τὴν φρουρὰν τῶν κυριωτέρων πόλεων. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἐκλέγονται καὶ οἱ πολυάριθμοι δήμιοι τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται ἡ αὐτοκρατορικὴ δικαιοσύνη, οἷον τοὺς σπαθιστὰς, τοὺς ῥοπαλιστὰς, τοὺς μαστιγωτάς.

Τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ σύγκειται ἐξ ἀνθρώπων ἀτάκτως στρατολογουμένων, ὑπολογίζεται δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας περίπου, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις αὐτῶν δὲν καθιστᾷ αὐτοὺς ἀξίους ἀντιπάλους τῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατῶν. Ἡ μόνη πραγματικὴ δύναμις αὐτοῦ εἶναι τὸ ἱππικὸν, τὸ δὲ πεζικὸν μόλις εἶναι ὡπλισμένον καὶ δὲν σύγκειται εἰμὴ ἀπὸ τὰ σκύβαλα τοῦ ἔθνους. Ἕκαστος ἱππεὺς λαμβάνει διὰ πληρωμὴν τὸ εἰσόδημα γῆς τινος. Τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς ἐξουσίας εἶναι τὸ *παρασόλιον*, τὰ δὲ συνήθη ὅπλα αὐτῶν εἶναι ἡ σπάθη, τὸ γιαταγάνιον, τὸ πιστόλιον καὶ τουφέκια μακρὰ ὡς λόγχαι, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ κατηγορήσῃ τις ὡς λίαν φονικά. Οἱ δὲ Ἄγγλοι πολλὰ ὀλίγον ἐβελτίωσαν τὰ πατροπαράδοτα ταῦτα ὅπλα των.

Τὸ ναυτικὸν τοῦ Ἀβδελραχμὰν εὑρίσκεται ἐν καταστάσει ἔτι ὀλιγώτερον ἀκμαζούσῃ. Σύγκειται ἐκ μιᾶς φρεγάτας, δύο κορβετῶν, καὶ τεσσάρων βρικίων.

Τὰ οἰκονομικὰ εἶναι ἡ ὡραιοτάτη ὄψις τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης, διότι ὁ Σουλτάνος, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν προκατόχων αὐτοῦ, φαίνεται ὅτι οὐδένα ἄλλον ἔχει σκοπὸν εἰμὴ τὸ νὰ ἐπισωρεύῃ θησαυροὺς, καὶ φοβούμενος μήπως διαρπάσωσιν αὐτοὺς ἔχει καὶ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν. Ἡ πόλις Μεκενὲς περιέχει μέγα μέρος τῶν θησαυρῶν τούτων, καὶ διὰ τοῦτο διατρίβει ἐνταῦθα μετὰ πλείονος ἡδονῆς ἢ ἐν Μαρόκῳ. Ὑπολογίζεται δὲ ὅτι κέκτηται διακόσια ἑκατομμύρια φράγγων ἐντὸς θησαυροφυλακίων, τῶν ὁποίων αὐτὸς κατέχει τὰς κλεῖς πάντοτε.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΕΜΕΡΣΩΝΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Εἶναι δύσκολον τὸ νὰ ἀπατᾷ τις ἐπὶ πολὺ ἀνθρώπους τοιαύτην ἔχοντας ὀρθὴν κρίσιν, διότι ἀγαποῦν νὰ βλέπουν πανταχοῦ ἀκριβῆ ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων, καὶ ἀκριβῆ ἀναλογίαν τῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπόν. Δὲν θυσιάζουσιν εἰς κενὰς ἐπιδείξεις πρὸς κενοδοξίαν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτῶν δὲν στηρίζεται ἐπὶ κανόνων γεωμετρικῶν καὶ ἀρχῶν τῆς αἰσθητικῆς, ἀλλὰ κανονίζεται κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου. Ἡ οἰκία οἰκοδομεῖται διὰ τὸν ἐν αὐτῇ οἰκοῦντα καὶ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς πᾶσαν βιωτικὴν λεπτομέρειαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐνδυμασίαν αὐτῶν. Ὁ σφοδρὸς οὗτος ἔρως πρὸς τὴν πραγματικὴν ὠφέλειαν κατενοήθη καὶ περιεγράφη σαφέστατα ὑπὸ τοῦ Ἐμερσῶνος. « Ἀγαπῶσι, λέγει, τὴν πραγματικότητα καὶ ἐν τῷ πλούτῳ, καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ, καὶ ἐν τῇ φιλοξενίᾳ, καὶ δυσκόλως εὐχαριστοῦνται εἰς τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα. Δὲν ἔχουσι μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰ κοσμήματα, καὶ ἂν φέρωσι πολυτίμους λίθους πρέπει νὰ ἦναι τῳόντι πολύτιμοι. Ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ ἀρχαίου Φουλλέρου ὅτι κυρία τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐλισάβετ ταύτὸν ἤθελε νομίσει τὸ νὰ παραδεχθῇ χονδρὸν ψεῦδος, ὡς τὸ νὰ φορῇ ψευδεῖς ἀδάμαντας καὶ ἐνώτια ἐκ ψευδῶν μαργαριτῶν. Δεικνύουσι μεγάλην κλίσιν διὰ γεωκτημοσύνας, κλίσιν ἥτις, ὡς λέγουσι, χαρακτηρίζει ἁπάσας τὰς Γερμανικὰς φυλάς. Αἱ οἰκίαι αὐτῶν εἶναι λιθόκτιστοι, καὶ αἱ οἰκοδομαὶ αὐτῶν ἰδιωτικαί τε καὶ δημόσιαι εἶναι ἐπίσης στερεαὶ καὶ διαρκεῖς. Οἱ συγκρίνοντες τὰ πλοῖα, τὰς οἰκίας καὶ τὸς δημοσίους οἰκοδομὰς αὐτῶν πρὸς τὰ ἡμέτερα (τὰ τῆς Ἀμερικῆς) συνήθως λέγουσιν ὅτι δαπανῶσιν οὗτοι μίαν λίραν στερλίναν ἐκεῖ ὅπου ἡμεῖς δαπανῶμεν ἓν τάλληρον. Ἡ ἁπλῆ καὶ πλουσία ἐνταυτῷ ἐνδυμασία καὶ αἱ ἄμαξαι, ἡ ἄκρα ἁπλότης τῶν πλουσίων κατοικιῶν καὶ ἐπίπλων αὐτῶν μαρτυροῦσι περὶ τῆς φιλαληθείας τῶν Ἀγγλων. »

Ἀλλὰ καθὼς πᾶν πᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου, ὁ ἔρως οὗτος τῆς ὀντότητος ἔχει καὶ τὸ ἐλάττωμά του, καὶ εἰς τὸ ζωηρὸν τοῦτο αἴσθημα πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὸ μέγα διανοητικὸν ἁμάρτημα τῆς Ἀγγλίας, τουτέστι τὴν ὑπέρμετρον λατρείαν τοῦ πλούτου. Ὁ πλοῦτος τῳόντι, θεωρουμένων τῶν πραγμάτων ὑπὸ τὴν περιωρισμένην καὶ ὑλικὴν αὐτῶν ἔποψιν, εἶναι τὸ στερεώτατον πᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου· πρὸς δὲ τούτοις εἶναι μέτρον εὐχερὲς τοῦ καταμετρεῖν τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν. Τὸ αἴσθημα τῆς ἐξαρτήσεως εἰς ὃ ἡ πενία ὑποβάλλει τὸν ἄνθρωπον αὐξάνει τὴν λατρείαν τοῦ πλούτου εἰς τὰς καρδίας τοῦ ἀνεξαρτήτου τούτου ἔθνους. Ὁ Ἐμερσὼν ἀναφέρει λόγον τινὰ τοῦ Νέλσωνος ὅστις μᾶς κάμνει νὰ φρίττωμεν. « Ἡ ἔλλειψις τοῦ πλούτου εἶναι ἔγκλημα τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ συγχωρήσω. » — « Ἡ πενία ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ἀτιμία » ἔλεγεν ὁ Σίδνης Σμίθ. Ἀλλ' ἂς μὴ κακοφανῇ τῷ Νέλσωνι καὶ τῷ Σιδνέῃ Σμίθ, ἂν εἴπωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἄτιμος ἡ πενία, ἀλλ' ἡ τοῦ Μαμμονᾶ αἰσχρὰ λατρεία. Τὸ τοιοῦτον ὑπέρμετρον σέβας πρὸς τὸν πλοῦτον εἶναι πλέον ἢ ἐλάττωμα, εἶναι ἔγκλημα, ἐξ οὗ ἡ μεγάλη διαφθορὰ ἣν οἱ Ἄγγλοι διέδωκαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐμόλυναν πάντα τὰ ἔθνη διὰ τῆς ψευδοῦς ταύτης ἰδέας τῆς ἀγνώστου πρὸ αὐτῶν. Μόνος ὁ Θεὸς ἠξεύρει ὁποίαν τιμωρίαν ἐπιφυλάττει διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουν πληρώσει διὰ τὴν ἀξιόμεμπτον εἰδωλολατρείαν αὐτῶν, ὅπως οἱ λοιποὶ λαοὶ ἐπλήρωσαν διὰ πᾶν εἶδος διαφθορᾶς τῆς ὁποίας ἔδωκαν τὸ παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους καταστήσαντες αὐτὸ ζηλευτόν.

Ὁ πλέον σφοδρὸς ῥιζοσπάστης, ὁ πλέον ἔνθερμος προστάτης τῶν συμφερόντων τῶν μεσαίων τάξεων δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐκθρονίσῃ τὴν ἀριστοκρατίαν, τοὐλάχιστον ἀπὸ τὰ τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως ὑπουργήματα αὐτῆς. Ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν πραγματικὴν δύναμιν, τουτέστι τὴν τοῦ χρυσοῦ, καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν τὴν ἰσχὺν τοῦ βαθμοῦ καὶ τῶν κομψῶν τρόπων, τὴν ὁποίαν δὲν διανοεῖται νὰ τῇ διαφιλονεικήσῃ. Τὸ προσωπικὸν φίλτρον, τὰ θέλγητρα τῶν ἠθῶν, προνόμιον ἀδιαφιλονείκιτον τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἀποτελοῦσι μέγα μέρος τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀριστοκρατίας ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἐμερσὼν παρατηρεῖ ὀρθότατα περὶ τῶν διαφόρων ἐν Ἀγγλίᾳ τάξεων ὅτι « ὁ Ἄγγλος δὲν δεικνύει οὐδὲν ἔλεος πρὸς τοὺς κατωτέρους αὐτοῦ ἐν τῇ κλίμακι τῆς κοινωνίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πᾶσα ἀνοχὴ ἐκ μέρους τοῦ ἀνωτέρου του ἐκπλήττει αὐτὸν καὶ τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψίν του. » Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο διέκρινε θαυμάσια ἐν τῷ μάλιστα κεκρυμμένῳ μυχῷ τῆς καρδίας τοῦ Ἄγγλου. Οὕτω λοιπὸν τὸ σωστρηπτικὸν πνεῦμα τῆς Ἀγγλίας ἐξηγεῖται διὰ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς ὀντότητος. Τὰ καθεστῶτα δὲν ἐκτιμῶνται κατὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἀλλ' ὡς μέτρον καὶ μέθοδος καὶ ἐλατήριον δραστηριότητος.

Τὸ αἴσθημα τῆς ὀντότητος ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάσιν πάσης Ἀγγλικῆς φιλολογίας ἥτις καὶ εἰς τὰς πλέον φαντασιώδεις ἰδέας αὐτῆς δὲν ἀπομακρύνεται ποσῶς ἀπ' αὐτῆς. Τὰ πνεύματα καὶ τὰ δαιμόνια τοῦ Σακεσπείρου δὲν ἔχουσιν εἰμὴ σχετικήν τινα ἰδανικότητα· ἔχουσι κλίσεις, ὁρμὰς,

διαθέσεις καὶ εἰδικὰς ἱκανότητας. Δὲν εἶναι ὄντα ὑπερφυσικά, ἀλλὰ κάτοικοι ἀόρατοι τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τὰ ἀλληγορικὰ πρόσωπα τοῦ Ἰωάννου Βούνιαν δὲν εἶναι ὄντα ἀφῃρημένα, ἀλλ' ὄντα φορροῦντα σάρκα καὶ ὀστά, ἅτινα κοιμῶνται, τρώγουσι καὶ πίνουσιν. Εἰς τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ ὁ καπιτὰν Γούλλιβερ δὲν λησμονεῖ νὰ μᾶς λέγῃ πόσα μίλια ἔτρεχε τὸ σκάφος του τὴν ὥραν καὶ τὰς διευθύνσεις τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ποῖα φυτὰ ἤκμαζον ἐν τῇ Λιλλιπούτῳ ἢ ἐν τῇ Βροβδιγνάκῃ.

Ἡ δύναμις τῆς Ἀγγλικῆς ποιήσεως δὲν συνίσταται εἰς γαλήνιον καὶ εὐδίαν ὀνειροπώλησιν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' εἰς τὴν ζωηράν, τραχεῖαν καὶ βροντώδη ἔκφρασιν τῆς ἐντυπώσεως ἣν ἔλαβεν ὁ ποιητής· ἡ συγκίνησις κατέχει ἐν αὐτῇ τὸν τόπον τῆς θεωρίας, μελέτης καὶ σκέψεως. Οἱ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ τῆς Ἀγγλίας δὲν εἶναι ἱεροφάνται καὶ βραχμᾶνες βεβυθισμένοι εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἀκινήτου καὶ τοῦ ἀπροσίτου· εἶναι μάγοι θαυματουργοὶ, καὶ ἡ ῥάβδος αὐτῶν, ἀπὸ Σακεσπήρου μέχρι Οὐάλτερ Σκώτου καὶ Βύρωνος, ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ μυριάδας εἰκόνων ἐμπαθῶν καὶ εὐκινήτων, τὰς ὁποίας ἡ ἀκτὶς τῆς ζωῆς ἐνεψύχωσε, καὶ τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπίνη μνήμη διατηρεῖ ὡς πρόσωπα γνωστὰ καὶ προσφιλῆ.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ πρὸς τὸ πραγματικὸν κλίσις αὕτη τοῦ Ἄγγλου δὲν εἶχεν ἀντίῤῥοπον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ τοῦ ὑλισμοῦ πνεῦμα ἤθελε καταλάβει αὐτὴν ταχέως, τὸ ὁποῖον βοηθούμενον ὑπὸ τῆς φιλαύτου καὶ συντηρητικῆς δειλίας τὴν ὁποίαν γεννᾷ, κινεζικὴ στασιμότης τῶν πραγμάτων ἤθελε γίνει ὁ νόμος τῆς Ἀγγλίας. Εὐτυχῶς ὅμως πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσοῤῥοπίας μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων τάσεων ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς Ἄγγλοις ὁμοῦ μὲ τὸ πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα σέβας, δύναμίν τινα ἥτις ἀντενεργεῖ κατ' αὐτῶν ἰσχυρῶς, τουτέστι τὸ αἴσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας. Τὸ ἄτομον τιθέμενον ἐκτὸς τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ, ἀπομονοῦται καὶ χρῆται τῷ δικαιώματι τοῦ κρίνειν αὐτόν. Κατὰ παράδοτον δὲ εὐτυχίαν τὰ ἔθιμα καὶ ἡ θρησκεία αὐτοῦ συνέπεσε νὰ συμφωνῶσιν ἀκριβῶς πρὸς τὰ κλίσεις του.

Ἐρχόμεθα τέλος εἰς τὸ τελευταῖον ἐθνικὸν χαρακτηριστικὸν, εἰς τὴν Λυδίαν λίθον ἥτις δεικνύει τὴν ποιότητα τῆς ψυχῆς — τουτέστι τὴν ἀνδρίαν. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀνδρία μὲ ἐξέπληξε πάντοτε διὰ τῆς ἰδιοτροπίας της· εἶναι ὅλως βάρβαρος καὶ βορειογενής· ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι εἶναι ἡ ἀνδρία ἀνθρώπων οἵτινες πάντοτε ἐπάλαισαν οὐχὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Διηγοῦνται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γάλλοι εἰς τὰς πολεμικὰς ἐκδρομὰς αὐτῶν ἀνύψουν τὰ ξίφη των πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁσάκις ἐβρόντα. « Ἐὰν ὁ οὐρανὸς πέσῃ ἔλεγον, τὸν ὑποστηρίζομεν μὲ τὰς ῥομφαίας μας. » Τοιαύτη εἶναι ἀνδρία τῶν Γάλλων ἀπ' ἀρχῆς· εἶναι ἡ ἀνδρία ἀνθρώπων οἵτινες δὲν ἐπάλαισαν ποτὲ εἰμὴ κατ' ἀνθρώπων, καὶ θεωροῦσι τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως ὡς ἀνθρώπινον ἐχθρόν. Ἀπεναντίας δὲ φαντάζομαι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Σκανδιναυοὶ ὁπόταν ἐβρόντα ἐπροσπάθουν οὐχὶ ν' ἀντικρούωσι τὴν βροντὴν, ἀλλὰ νὰ κατασκευάσωσι στερεὸν καταφύγιον, ὅτι δὲν ἐνεπιστεύοντο εἰς τὰ ξίφη των διὰ νὰ παλαίωσι κατὰ τῆς λαίλαπος, καὶ ὅτι ἂν ἠδύναντο νὰ κλέψωσιν ἀπὸ τὸν Θὼρ (τὸν θεὸν τῆς βροντῆς) τινὰ ἐκ τῶν σφυρίων του διὰ νὰ τὸν καταπολεμήσωσιν ἤθελον τὸ κάμει προθύμως. Οἱ Ἄγγλοι φέρονται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς πρὸς τὰς δυνάμεις ἐκείνας τῆς φύσεως, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζουσιν ἀκριβῶς. Οὔτε ἡ τίγρις οὔτε ὁ λέων δὲν εἶναι ἄνανδροι, καὶ ὅμως ὀπισθοχωροῦσιν ἀπέναντι ἀγνώστου ἐχθροῦ· καὶ ὁ Ἄγγλος ἀποχωρεῖ ὡσαύτως ἕως οὗ γνωρίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του, συναθροίσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ ἀποφασίσῃ.

Δὲν ὀπισθοχωρεῖ δὲ ὑπὸ φόβου ἀλλὰ δυσπιστεῖ εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, καὶ δὲν παλαίει εἰμὴ ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλῇ· τότε δὲ ὁρμᾷ ἀτρόμητος εἰς τὸ ὁπὸ τῆς τύχης διωρισμένον. Ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀληθοῦς ἡρωϊσμοῦ τοῦ Ἄγγλου ὑπερτερεῖ κατὰ πολλὰ ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ μεμονωμένου σκαπανέως ἐν τῷ μέσῳ τῶν δασῶν, καὶ ὁ τοῦ ναύτου ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ Ὠκεανοῦ. Μάχονται γενναίως κατ' ἐχθρῶν ἀλάλων, κατὰ βράχων ἐκ πάγου, κατὰ κροκοδείλων καὶ κατ' ὄφεων καὶ τίγρεων. Τὰ χρονικὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν περιέχουσι μυριάδας παραδειγμάτων ἡρωϊσμοῦ σχεδὸν ἀκατανοήτου.

(Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Revue des deux mondes).

ΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

Εἰπόντες τελευταῖον ὅτι « Τὰ μυθιστορήματα εἶναι κακὰ μόνον ὅταν ἦναι κακὰ καὶ ὄχι διότι εἶναι μυθιστορήματα » ἐνομίσαμεν ὅτι τὸ περὶ τούτων ζήτημα ἐλύθη, ἀλλὰ δεινὸν λέγειν πρὸς ἀνθρώπους μὴ βουλομένους συνιέναι. Οἱ ΚΚ. Συντάκται τῆς Ἀποθήκης δὲν παύουσι προσπαθοῦντες νὰ πείσωσι τὸ δημόσιον ὅτι ἡ διανοητικὴ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ συνίσταται μόνον ἀπὸ *σοῦπαν* καὶ *βραστὸν*, δηλαδὴ γραμματικὴν, ἀριθμητικὴν, κατήχησιν, ξηρὰν ἱστορίαν κτλ. Περὶ ὀρέξεως βέβαια οὐδεὶς λόγος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι συνεπεῖς οἱ κύριοι οὗτοι, ἂς ὀμόσωσι δημοσίως ὅτι δὲν θέλουσι πλέον ποτὲ λάβει εἰς τὰς χεῖράς των μυθιστόρημα διὰ βίου, καὶ ἂς ὁμολογήσωσιν ὅτι μεγάλως διεφθάρησαν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μυθιστορημάτων.